

Βυζαντινή Ιστορία Ι (324-1081)

Ενότητα 2: Περίγραμμα κύριων ιστορικών εξελίξεων: Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία από τον 4^ο έως τον 11^ο αι.

Λεβενιώτης Γεώργιος
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ & ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ, ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ & ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΥ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Άδειες Χρήσης

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό υπόκειται σε άδειες χρήσης Creative Commons.
- Για εκπαιδευτικό υλικό, όπως εικόνες, που υπόκειται σε άλλου τύπου άδειας χρήσης, η άδεια χρήσης αναφέρεται ρητώς.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στα πλαίσια του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας
Ανοικτά ακαδημαϊκά μαθήματα (AUn Open Courses)

Μάθημα IBY 601 :
Βυζαντινή Ιστορία I (324-1081)

Φωτογραφία :

<http://www.aeof.fr/site/532/sainte-sophie-%28hagia-sophia%29-de-constantinople.htm>

Γεώργιος Α. Λεβενιώτης

© 2015

Μάθημα 2^ο:

Περίγραμμα κύριων ιστορικών εξελίξεων :

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία από τον 4^ο έως τον 11^ο αι.

- Αυτοκράτορες και αυτοκρατορικές δυναστείες (4^{ος} - 11^{ος} αι.)
- Συνοπτική παράθεση / επισήμανση των κυριότερων γεγονότων

και των σημαντικότερων ευρύτερων εξελίξεων

από τον 4^ο έως και τον 11^ο αι.

- Χαρτογραφικές απεικονίσεις της Βυζαντινής αυτοκρατορίας (324-1081)

Επισημάνσεις περί πνευματικών δικαιωμάτων

Οι περισσότεροι χάρτες που περιλαμβάνονται στις κάρτες / διαφάνειες των μαθημάτων / παρουσιάσεων προέρχονται από τρίτες πηγές.

Όπου ήταν δυνατόν, δηλώνονται πάντοτε η προέλευση και τα πνευματικά δικαιώματα (copyrights) της εκάστοτε εικόνας.

Ορισμένοι χάρτες έχουν υποστεί μικρή ή μεγαλύτερη επεξεργασία ή περιέχουν επιπρόσθετες πληροφορίες για την ευκολότερη κατανόησή τους από τους θεατές και χρήστες των συγκεκριμένων παρουσιάσεων.

Οι περισσότερες αναπαραστάσεις της μεσαιωνικής Κωνσταντινούπολης προέρχονται από το εξαιρετικό πρόγραμμα **BYZANTIUM 1200** του κ. Tayfun Öner (©), τον οποίο και ευχαριστώ θερμά για την άδεια χρησιμοποίησης ορισμένων εικόνων (βλ. <http://www.byzantium1200.com/>)

Τα κείμενα των καρτών προέρχονται από τον διδάσκοντα του μαθήματος *IBY 601*, Λέκτορα Γεώργιο Α. Λεβενιώτη (©). Για τη συγγραφή τους έχει χρησιμοποιηθεί κυρίως η ειδική ελληνική και διεθνής βιβλιογραφία που παρατίθεται στην «Εισαγωγή».

Όπου έχουν χρησιμοποιηθεί αυτούσια αποσπάσματα από μελέτες τρίτων ερευνητών, πραγματοποιείται σχετική παραπομπή / επισήμανση.

IBY 601 - Πίνακας μαθημάτων

- **Μάθημα 1^ο** : Εισαγωγή - Προβλήματα, συντελεστές και είδη πηγών της βυζαντινής ιστορίας
- **Μάθημα 2^ο** : Περίγραμμα ιστορικών εξελίξεων - Η Βυζαντινή αυτοκρατορία από τον 4^ο έως τον 11^ο αι.
- **Μάθημα 3^ο** : Από την παλαιά στη δεύτερη Ρώμη (= Κων/πολη) - Ο μετασχηματισμός της ύστερης Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας (τέλη 3^{ου} - αρχές 4^{ου} αι.) και η απαρχή της λεγόμενης «πρώιμης βυζαντινής περιόδου»
- **Μάθημα 4^ο** : Η περίοδος διαμόρφωσης του βυζαντινού κόσμου και η επικράτηση του χριστιανισμού (4^{ος} αι.)
- **Μάθημα 5^ο** : Η νέα αυτοκρατορία της Ρωμανίας (= Βυζαντινής αυτοκρατορίας) (5^{ος} αι.)
- **Μάθημα 6^ο** : Ο «αιώνας του Ιουστινιανού Α΄» και η μερική ανάκτηση της πρώην ρωμαϊκής Δύσης (6^{ος} αι.)
- **Μάθημα 7^ο** : Από την ύστερη αρχαιότητα στους μεσαιωνικούς χρόνους - Η μετάβαση από την «πρώιμη» στη «μέση βυζαντινή περίοδο» (α΄ μισό - μέσα 7^{ου} αι.)
- **Μάθημα 8^ο** : Το Βυζάντιο σε άμυνα : Οι Άραβες και η πτώση της ελληνορωμαϊκής Ανατολής - Σλάβοι και Βούλγαροι στη Χερσόνησο του Αίμου (7^{ος} - 8^{ος} αι.)
- **Μάθημα 9^ο** : Ένα νέο κράτος και μία νέα κοινωνία κατά τους λεγόμενους «σκοτεινούς αιώνες» (8^{ος} - 9^{ος} αι.)
- **Μάθημα 10^ο** : Οι απώλειες και τα επιτεύγματα του Βυζαντίου κατά τον 9^ο αι.
- **Μάθημα 11^ο** : Η ανάκαμψη του Βυζαντίου κατά το 10^ο αι. και η λεγόμενη «βυζαντινή εποποιία»
- **Μάθημα 12^ο** : Η βυζαντινή αντίφαση κατά τον 11^ο αι. - Από την ισχύ στην κατάρρευση
- **Μάθημα 13^ο** : Ανασκόπηση, συμπεράσματα, συζήτηση και οδηγίες για τις εξετάσεις

Λέξεις - κλειδιά 2^{ου} μαθήματος

- Αμορίου δυναστεία (ή Φρυγική)
- Αυτοκράτορες
- Βυζαντινή αυτοκρατορία
- Γεγονότα
- Διάδοχοι
- Δουκών δυναστεία
- Δυναστείες
- Ηρακλείου δυναστεία
- Θεοδοσιανή δυναστεία
- Ιουστινιάνεια δυναστεία
- Ισαύρων δυναστεία (ή Συριακή)
- Κομνηνών δυναστεία
- Κύριες εξελίξεις
- Κωνσταντίνεια δυναστεία (ή Φλαβίων)
- Μακεδονική δυναστεία
- Μεσαιωνική
- Μέση περίοδος
- Περίγραμμα
- Περίληψη
- Πρώιμη περίοδος
- Ρωμανία
- Σημαντικότερες εξελίξεις
- Σκοτεινοί αιώνες
- Χάρτες
- Χαρτογραφικές απεικονίσεις

Βυζαντινοί αυτοκράτορες και αυτοκρατορικές δυναστείες

(324-1081)

Σημείωση: πρώτη βυζαντινή περίοδος: 324-641 - μέση βυζαντινή περίοδος: 641-1204

Εικόνα : © Manolis Papathanassiou
<http://www.byzantium.xronikon.com/readme.html>

Αυτοκρατορικές δυναστείες και αυτοκράτορες κατά τους πρώτους βυζαντινούς αιώνες (4^{ος} - αρχές 7^{ου} αι.)

Κωνσταντίνηα δυναστεία (Φλαβίων)

- Κωνσταντίνος Α (αυτοκράτορας 306-337, μονοκρατορία 324-337)
- Κωνσταντίνος Β (337-361)
- Ιουλιανός (361-363)

- Ιοβιανός (363-364)
- Βάλης ή Ουάλης (364-378)

- Λέων Α (457-474)
 - Λέων Β (474)
 - Ζήνων (Ταρασικοδίσσα ή Τρασκαλισαίος) (474-491)
 - σφετεριστής Βασιλίσκος (475-476)
 - Αναστάσιος Α (491-518)
-

Θεοδοσιανή δυναστεία

- Θεοδόσιος Α (379-395)
- Αρκάδιος (395-408)
- Θεοδόσιος Β (408-450)
- Μαρκιανός (450-457)

Ιουστινιάνεια δυναστεία

- Ιουστίνος Α (518-527)
- Ιουστινιανός Α (527-565)
- Ιουστίνος Β (565-578)
- Τιβέριος Β' (578-582)
- Μαυρίκιος (582-602)

Βυζαντινοί αυτοκράτορες κατά την περίοδο 602-717

*Η "τυραννίδα" του Φωκά, η δυναστεία του Ηρακλείου
και οι επίγονοι μέχρι την άνοδο της Συριακής δυναστείας («Ισαύρων»)*

- Φωκάς (602-610) «ο τύραννος»

*Η εποχή της πολιτικής αστάθειας
μέχρι την άνοδο
της δυναστείας των Ισαύρων (Συριακής)*

δυναστεία Ηρακλείου

- Ηράκλειος (610-641)
- Ηράκλειος-Κωνσταντίνος Γ΄ & Ηρακλεωνάς (641)
- Κώνστας Β΄ (641-668)
- Κωνσταντίνος Δ΄ (668-685)
- Ιουστινιανός Β΄ (685-695)

- Λεόντιος (695-698)
- Αψίμαρος-Τιβέριος (698-705)
- Ιουστινιανός Β΄ (705-711)
- Βαρδάνης-Φιλιππικός (711-713)
- Αρτέμιος-Αναστάσιος (713-715)
- Θεοδόσιος Γ΄ (715-717)

Βυζαντινοί αυτοκράτορες κατά την περίοδο 717-867

*Συριακή δυναστεία ή δυναστεία των Ισαύρων,
διάδοχοι αυτής και δυναστεία του Αμορίου ή Φρυγική δυναστεία*

δυναστεία Ισαύρων ή Συριακή

- Λέων Γ΄ «Ίσαυρος» (717-741)
- Κωνσταντίνος Ε΄ (741-775)
- σφετεριστής Αρτάβασδος (742-743)
- Λέων Δ΄ (775-780)
- Κωνσταντίνος Στ΄ & Ειρήνη (780-790)
- Κωνσταντίνος Στ΄ (790-797)
- Ειρήνη (797-802)

διάδοχοι δυναστείας Ισαύρων

- Νικηφόρος Α΄ (802-811)
- Σταυράκιος (811)
- Μιχαήλ Α΄ Ραγκαβές (811-813)
- Λέων Ε΄ «Αρμένιος» (813-820)

δυναστεία Αμορίου ή Φρυγική

- Μιχαήλ Β΄ (820-829)
- Θεόφιλος (829-842)
- Μιχαήλ Γ΄ (842-867)

Βυζαντινοί αυτοκράτορες κατά την περίοδο 867-1057

Μακεδονική δυναστεία

- Βασίλειος Α΄ «Μακεδών» (867-886)
 - Λέων Στ΄ «Σοφός» (886-912)
 - Αλέξανδρος (912-913)
 - Κων/νος Ζ΄ «Πορφυρογέννητος» (913-920, υπό επιτροπεία)
 - Ρωμανός Α΄ «Λακαπηνός» (920-944)
 - Κων/νος Ζ΄ «Πορφυρογέννητος» (944-959)
 - Ρωμανός Β΄ (959-963)
 - Νικηφόρος Β΄ Φωκάς (963-969)
 - Ιωάννης Α΄ «Τζιμισκής» (969-976)
 - Βασίλειος Β΄ & Κωνσταντίνος Η΄ (976-1025)
 - Κωνσταντίνος Η΄ (1025-1028)
 - Ρωμανός Γ΄ Αργυρός (1028-1034)
 - Μιχαήλ Δ΄ «Παφλαγόνας» (1034-1041)
 - Μιχαήλ Ε΄ «Καλαφάτης» (1041-1042)
 - Ζωή «Πορφυρογέννητη» & Θεοδώρα (1042)
 - Κωνσταντίνος Θ΄ Μονομάχος (1042-1055)
 - Θεοδώρα (1055-1056)
 - Μιχαήλ Στ΄ «Στρατιωτικός» (1056-1057)
-

Βυζαντινοί αυτοκράτορες κατά την περίοδο 1057-1081

Δυναστείες Δουκών & Κομνηνών

- Ισαάκιος Α΄ Κομνηνός
(1057-1059)

- Κωνσταντίνος Ι΄ Δούκας
(1059-1067)

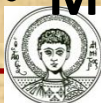
- Ευδοκία Μακρεμβολίτισσα
(επίτροπος Μιχαήλ Ζ΄,
Ανδρόνικου και Κων/νου
Δούκα) (1067-1068)

- Ρωμανός Δ΄ Διογένης
(1068-1071)

- Μιχαήλ Ζ΄ Δούκας (1071-1078)

- Νικηφόρος Γ΄ Βοτανειάτης
(1078-1081)

1081: οριστική άνοδος των Κομνηνών
στον θρόνο δια του **Αλέξιου Α΄
Κομνηνού (1081-1118)**

Περίγραμμα της βυζαντινής ιστορίας από το 324 έως το 1081

**Περιληπτική παράθεση / επισήμανση των κυριότερων γεγονότων
και των σημαντικότερων ευρύτερων εξελίξεων**

ΤΟ ΠΕΡΙΓΡΑΜΜΑ ΤΗΣ ΒΥΖΑΝΤΙΝΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΑΠΟ ΤΟ 324 ΕΩΣ ΤΟ 1081

Οι σημαντικότερες κοινωνικές - πολιτικές εξελίξεις

των 4^{ου} - 7^{ου} αι. μ.Χ.,

οι οποίες καθόρισαν εν πολλοίς την προοδευτική μετάβαση

από την ύστερη αρχαιότητα στον πρώιμο μεσαίωνα

και από τη Ρωμαϊκή στη Βυζαντινή αυτοκρατορία,

υπήρξαν οι ακόλουθες :

***Κύρια γεγονότα και ευρύτερες εξελίξεις
κατά την «πρώιμη βυζαντινή περίοδο»
(324 - 641) :***

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

(α) Το πέρασμα από το πολιτειακό καθεστώς του *principatus* (που ίσχυε από την εποχή του Αυγούστου) σε εκείνο του *dominatus*, κυρίως κατά την εποχή του Διοκλητιανού, του Κωνσταντίνου Α΄ και των διαδόχων τους (τέλη 3^{ου} - 4^{ος} αι.). Το ύστερο ρωμαϊκό πολίτευμα αποκτά καθαρά απολυταρχικά χαρακτηριστικά, καθίσταται ουσιαστικά μία ανατολικού τύπου «οικογενειακή και κληρονομική» (αν και η κληρονομική διαδοχή δεν καθιερώνεται θεσμικά και νομικά) δεσποτεία.

Με την επιβολή του χριστιανισμού ο αυτοκράτορας μετατρέπεται σε «εκλεκτό» και «ελέω Θεού» μονάρχη και το κράτος του θεωρείται «σκεύος εκλογής» της Θείας βούλησης για την επικράτηση στην οικουμένη της ορθής πίστης (της ορθοδοξίας). Οι πολίτες του μετατρέπονται ουσιαστικά σε υπηκόους, καθώς η τοπική αστική αυτοδιοίκηση υποχωρεί επίσης προς όφελος και εξαιτίας της σταδιακής δημιουργίας ενός υπερσυγκεντρωτικού, κολοσσιαίου και εν τέλει καταπιεστικού κεντρικού κράτους.

Από το Ρωμαϊκό κράτος της ύστερης αρχαιότητας στη μεσαιωνική Ρωμανία

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

- (β) Η σταδιακή **μετατόπιση του κέντρου βάρους του Ρωμαϊκού κράτους** (πολιτικά και διοικητικά, οικονομικά και στρατιωτικά) **στην** εν μέρει ελληνόφωνη, πιο πυκνοκατοικημένη και πιο προηγμένη πολιτιστικά και οικονομικά **Ανατολή (4^{ος} αι.)**, ειδικά **μετά την ίδρυση της Κων/πόλεως από τον Κωνσταντίνο Α΄ (ca. 324 - 330)**.
- (γ) Η **νέα στρατιωτική δομή και η νέα κεντρική και περιφερειακή διοικητική οργάνωση του ολοένα και πιο ογκώδους** (οργανωτικά) **Ρωμαϊκού κράτους μετά τις μεταρρυθμίσεις του Διοκλητιανού**, ο οποίος θέσπισε τη διάκριση στρατιωτικής και πολιτικής εξουσίας, και κυρίως του **Κωνσταντίνου Α΄ (τέλη 3^{ου} - α΄ μισό 4^{ου} αι.)**. Διαχωρισμός της περιφερειακής πολιτικής διοίκησης σε **επαρχότητες πραιτωρίου, διοικήσεις και επαρχίες**. Δημιουργία των κεντρικών υπηρεσιών του **magister officiorum**, της **comitiva sacrarum largitionum** και της **comitiva rerum privatarum**. Διαχωρισμός του στρατού σε δυνάμεις συνοριακής προκάλυψης (**limitanei** στα **δουκάτα**), δυνάμεις εσωτερικής αντεπίθεσης και κρούσης (**comitatenses** στα **magisteria militum**) και δυνάμεις στο πλευρό του αυτοκράτορα (**praesentales** ή **comitatenses palatini** στα **magisteria militum in praesenti**).

Από το Ρωμαϊκό κράτος της ύστερης αρχαιότητας στη μεσαιωνική Ρωμανία

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

(δ) Οι «**βαρβαρικές**» (κυρίως γερμανικές) **εισβολές στα ρωμαϊκά εδάφη** (ειδικά στα ευρωπαϊκά) και τα κοινωνικά και πολιτικά αποτελέσματά τους (κυρίως 3^{ος}- 5^{ος} αι. στη Δύση και κυρίως 6^{ος}- 7^{ος} αι. στην Ανατολή). Η μετέπειτα **κατάρρευση της λατινόφωνης ρωμαϊκής Δύσης αλλά παράλληλα η επιβίωση της εν πολλοίς ελληνόφωνης Ανατολής (5^{ος} αι.)**.

(ε) Η πάλη και η **τελική επικράτηση του χριστιανισμού** έναντι της παλαιάς «εθνικής» θρησκείας (πολυθεΐας) και οι κοινωνικές επιπτώσεις αυτής της εξέλιξης (4^{ος}- 5^{ος} αι.) -βλ. και ανωτέρω, παράγραφο (α).

Από το Ρωμαϊκό κράτος της ύστερης αρχαιότητας στη μεσαιωνική Ρωμανία

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

(στ) Οι πολύχρονες χριστολογικές δογματικές διαμάχες για το λεγόμενο «**ορισμό της «ορθοδοξίας»** (4^{ος} - 6^{ος} αι.) (δυοφυσική ορθοδοξία, αρειανισμός, νεστοριανισμός, μονοφυσιτισμός) και οι **πέντε πρώτες Οικουμενικές σύνοδοι**: Α΄ Νικαίας [325], Β΄ Κων/πόλεως [381], Γ΄ Εφέσου [431], Δ΄ Χαλκηδόνας [451], Ε΄ Κων/πόλεως [553].

(ζ) Η προοδευτική **συγκρότηση ενός κολοσσιαίου κεντρικού γραφειοκρατικού κράτους** (τέλη 3^{ου} - 4^{ος} αι.) και τα **βάρη που εναπόθεσε στις πόλεις του κράτους**, οι οποίες **πλήττονταν τότε και από τις εξωτερικές εισβολές**. Ο παράλληλος, κατά συνέπεια, σταδιακός μετασχηματισμός ή (κατ' άλλους) η **παρακμή των αστικών κέντρων** της ύστερης αρχαιότητας καθώς και των διοικητικών, πολιτικών, εκπαιδευτικών, θρησκευτικών, οικονομικών και λοιπών κοινωνικών θεσμών και δραστηριοτήτων που σχετίζονταν άμεσα με αυτά (3^{ος} - 7^{ος} αι.). Η **πληθυσμιακή συρρίκνωση**, η **κάμψη των οικονομικών συναλλαγών** και ο μετέπειτα προοδευτικός **«εξαγροτισμός»** της αυτοκρατορίας (μέσα 6^{ου} - 7^{ος} αι.).

Από το Ρωμαϊκό κράτος της ύστερης αρχαιότητας στη μεσαιωνική Ρωμανία

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

- (η) Η **ανοικοδόμηση** της ημικατεστραμμένης **Κων/πολης** μετά τη «**Στάση του Νίκα**» (532) και η **κατασκευή εντυπωσιακών κτισμάτων** (λ.χ. **Αγία Σοφία**) και γενικά οικοδομικών έργων (τειχών, οχυρών, γεφυρών, λουτρών κ.ά.) στην πρωτεύουσα και σε άλλες πόλεις και περιοχές της αυτοκρατορίας επί **Ιουστινιανού Α΄ (527-565)**.
- (θ) Η **ανάκτηση (reconquista)** επί **Ιουστινιανού Α΄ (527-565)** **τμήματος της παλαιάς Ρωμαϊκής Δύσης** (Αφρική, Σικελία, Κορσική, Σαρδηνία, νότια Ιβηρική, Ιταλία) και η εξάλειψη ορισμένων «βαρβαρικών» γερμανικών κρατών που είχαν ιδρυθεί σε αυτήν τον 5^ο αι. (των αρειανών **Οστρογόθων** και **Βανδάλων**).

Από το Ρωμαϊκό κράτος της ύστερης αρχαιότητας στη μεσαιωνική Ρωμανία

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

- (ι) Η **κωδικοποίηση των νόμων** και η ευρύτατη **παραγωγή νέων νομοθετημάτων** επί **Ιουστινιανού Α΄**. Στο έργο αυτό, συνολικά γνωστό στους νεότερους χρόνους ως «**CORPUS IURIS CIVILIS**», εντάσσονται οι ελληνόφωνες «**Νεαρές**», τα λατινικά «**Ιουστινιάνειος Κώδικας**», «**Πανδέκτης**», «**Εισηγήσεις**» και μεμονωμένα **Έδικτα** του ίδιου αυτοκράτορα.
- (ια) Η πραγματοποίηση τριών διωγμών έναντι των «**Ελλήνων**» (= εθνικών) και η **μείωση του πληθυσμού** επί **Ιουστινιανού Α΄** εξαιτίας του μεγάλου λοιμού, των φυσικών καταστροφών, των πολεμικών συγκρούσεων και επιδρομών, των λιμών κλπ.

Από το Ρωμαϊκό κράτος της ύστερης αρχαιότητας στη μεσαιωνική Ρωμανία

Οι σημαντικότερες εξελίξεις (4^{ος} - 7^{ος} αι.):

(ιβ) Η πτώση της «ελληνιστικής» / **ελληνορωμαϊκής Ανατολής στους Άραβες**, η **σλαβική** και η **πρωτοβουλγαρική εγκατάσταση στη Χερσόνησο του Αίμου** (Βαλκάνια) **(7^{ος} αι.)**. Οι τελευταίες εξελίξεις υπήρξαν κοσμοϊστορικής σημασίας με διαρκείς ή μόνιμες πολιτικές, κοινωνικές και πολιτισμικές επιπτώσεις.

(ιγ) Η **απαρχή της σταδιακής «στρατιωτικοποίησης» της επαρχιακής διοίκησης** από τα μέσα του 6^{ου} κ.ε. (διαδικασία που επιταχύνθηκε από τον 7^ο και ολοκληρώθηκε στον 8^ο αι.) και η συνακόλουθη **άρση της αυστηρής διάκρισης πολιτικής και στρατιωτικής εξουσίας** που ίσχυε από την εποχή του **Διοκλητιανού (284-305)**.

***Κύρια γεγονότα και ευρύτερες εξελίξεις
κατά τη «μέση βυζαντινή περίοδο»
(641 - 1081) :***

Οι 7^{ος} - 9^{ος} αι.

αποκαλούνται συχνά ως οι

«σκοτεινοί αιώνες του Βυζαντίου»

εξαιτίας της ποσοτικής και ποιοτικής

ανεπάρκειας των διαθέσιμων πηγών

Οι σημαντικότερες εξελίξεις αυτής της περιόδου υπήρξαν οι εξής :

Σημαντικότερες εξελίξεις των «σκοτεινών» 7^{ου} - 9^{ου} αι.

- **Βυζαντινο-περσικός πόλεμος** επί **Φωκά / Ηρακλείου - Χοσρόη (603-628)** και τελική νίκη των Βυζαντινών. Εξάντληση και εσωτερικά προβλήματα των δύο κρατών (τέλη δεκαετίας του 620).
- Απόκρουση των **Αβαροσλάβων** κατά την πολιορκία της Κων/πόλεως (626).
- Πτώση της Περσίας στους **Άραβες** και απώλεια των βυζαντινών Συρίας, Παλαιστίνης, βόρειας Μεσοποταμίας, Αρμενίας, Κιλικίας, Αιγύπτου, Καρχηδόνας επίσης στους Άραβες (κυρίως δεκαετίες 630 / 640 και 690). Έτσι πραγματοποιείται η οριστική κατάρρευση της ελληνορωμαϊκής Ανατολής.

Σημαντικότερες εξελίξεις των «σκοτεινών» 7^{ου} - 9^{ου} αι.

- **Σλαβικές εγκαταστάσεις στο εσωτερικό των Βαλκανίων** από τη Δαλματία και το Δούναβη μέχρι την Πελοπόννησο (7^{ος} αι.)
- **Ίδρυση του Πρωτοβουλγαρικού κράτους** μεταξύ Δούναβη και Αίμου (680/81).
- Μετά τις ανωτέρω εξελίξεις η παραδοσιακή φυσική συνοριακή γραμμή του Βυζαντινού κράτους στην Ευρώπη χάνεται, ενώ η **αυτοκρατορική κυριαρχία, όπως και το αστικό δίκτυο, δέχονται ισχυρά πλήγματα στη βαλκανική ενδοχώρα.**

Μια νέα διεθνής πολιτική κατάσταση κατά την περίοδο των λεγόμενων «σκοτεινών αιώνων του Βυζαντίου» (7^{ος} - 9^{ος} αι.)

- Μετά τις εξελίξεις του 7^{ου} (κυρίως) αι., **μεταβλήθηκε δραστικά το διεθνές πολιτικό περιβάλλον** και, ουσιαστικά, η θέση της αυτοκρατορίας σε αυτό.
- Η βυζαντινή κοινωνία και το Βυζαντινό κράτος **άλλαξαν έκτοτε ριζικά, προσπαθώντας (θέλοντας και μη) να αντιμετωπίσουν τις νέες δύσκολες προκλήσεις και συνθήκες τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό.**

Μια νέα διεθνής πολιτική κατάσταση κατά την περίοδο των λεγόμενων «σκοτεινών αιώνων του Βυζαντίου» (7^{ος} - 9^{ος} αι.)

- Κατά τους 7^ο - 9^ο αι. το Βυζάντιο χρειάστηκε να παλέψει για την επιβίωσή του αντιμετωπίζοντας την αραβική επιθετικότητα, να προασπίσει και να αναπροσαρμόσει βασικές πτυχές της πολιτικής του θεωρίας. **Η ιδέα της βυζαντινής οικουμενικότητας δέχεται ισχυρό πλήγμα :**
- Μετά τις **σλαβικές εγκαταστάσεις** στα Βαλκάνια και, κυρίως, την εμφάνιση των **Αράβων** και την ίδρυση του **Χαλιφάτου** σε πρώην βυζαντινά εδάφη (Ασία και Αφρική), την ισχυροποίηση των **Φράγκων** (δυτική & κεντρική Ευρώπη) και τη διεκδίκηση του αυτοκρατορικού τίτλου, τη χειραφέτηση της **Παπικής Εκκλησίας** στην Ιταλία και τον κίνδυνο των **Βουλγάρων** στα Βαλκάνια, **το Βυζάντιο είχε πάψει πλέον να αποτελεί τη μοναδική ή αδιαμφισβήτητη δύναμη στη Μεσόγειο, στην Ευρώπη, στην Αφρική και στη Μέση Ανατολή.**

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

- Σύγκληση **Στ' Οικουμενικής συνόδου στην Κων/πολη (680/81)**: επιβεβαίωση αποφάσεων των 5 πρώτων Οικουμενικών και καταδίκη του **μονοθελητισμού** και του **μονοενεργητισμού** που είχαν προωθηθεί ως δόγματα επί Ηρακλείου για τη γεφύρωση των διαφορών **ορθοδόξων - μονοφυσιτών**. Αποδοχή των «**δύο ενεργειών και δύο θελήσεων του Ιησού**» και φαινομενικός τερματισμός των χριστολογικών διαμαχών που είχαν αρχίσει τον 4^ο αι.
- **Πενθέκτη Οικουμενική ή «εν Τρούλλω» σύνοδος (691/92)**: συμπλήρωση στο νομοθετικό τομέα με την έκδοση **κανόνων** των αποφάσεων των δύο προηγούμενων συνόδων (5^{ης} και 6^{ης}).

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

- Σταδιακή αποδυνάμωση της βυζαντινής παρουσίας στην **Ιταλία** από τους **Λογγοβάρδους** και εξάλειψή της μέχρι τα μέσα του 8^{ου} αι.
- Οριστική ανάσχεση της άμεσης αραβικής απειλής για την ύπαρξη του κράτους μετά τις μεγάλες στρατιωτικές επιτυχίες των αυτοκρατόρων **Κωνσταντίνου Δ΄** (αντιμετώπιση **α΄ αραβικής πολιορκίας Κων/πόλεως** στα 674-678 ή κατ' άλλους νωρίτερα) και **Λέοντος Γ΄** (αντιμετώπιση **β΄ αραβικής πολιορκίας Κων/πόλεως** στα 717-718 και νίκη επί των **Αράβων στον Ακροηνό της Μικράς Ασίας το 740**).

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

Σπουδαίες μεταβολές στο διοικητικό σύστημα του κράτους

(κεντρική και επαρχιακή διοίκηση) :

- Από την εποχή του αυτοκράτορα Ηρακλείου η ελληνική αρχίζει να χρησιμοποιείται ως επίσημη γλώσσα του κράτους στη θέση της **λατινικής**. Σταδιακός «εξελληνισμός» των διοικητικών δομών του κράτους τον 7^ο και 8^ο αι. (χρήση ελ-ληνικών στις ονομασίες θεσμών, τίτλων, επιγραφές νομισμάτων και άλλων, στη νομοθεσία, στο στρατό και αλλού).
- Από τα μέσα του 7^{ου} αι. η στροφή από το παλαιό ρωμαϊκό θεσμικό παρελ-θόν σε μία νέα κρατική ιδεολογία και οργάνωση μιας ελληνόφωνης αυτοκρα-τορίας της Ανατολής (*Ρωμανίας*) αποτυπώνεται επισήμως σε κοπές χάλκινων, κυ-ρίως, κερμάτων με τη χρήση του ελληνικού προπαγανδιστικού συνθήματος «**A-νανέωσις**».

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

Σπουδαίες μεταβολές στο διοικητικό σύστημα του κράτους

(κεντρική και επαρχιακή διοίκηση) :

- Κατά τους 7^ο - 8^ο αι. ιδρύονται νέες μεγάλες κεντρικές πολιτικές υπηρεσίες με ελληνικές ονομασίες (**λογοθέσια στρατιωτικού, γενικού, ειδικού** και **δρόμου, σέκρετον σακελλίου**), οι οποίες αντικατέστησαν τις διάφορες (λατινικών ονομασιών) κεντρικές οικονομικές *comitivae* καθώς και την υπηρεσία του *magister officiorum* που υπήρχαν από τον 4^ο αι.
- Επίσης, οι μεγάλες πρωτοβυζαντινές περιφερειακές πολιτικές διοικήσεις που ονομάζονταν **επαρχότητες πραιτωρίου** (*praefecturae praetorio*) εξαφανίζονται στους 7^ο - 8^ο αι., ενώ οι παλαιές ρωμαϊκές **επαρχίες** (*provinciae*) έπαψαν να υπάρχουν μετά τα μέσα του 8^{ου} αι.

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

Σπουδαίες μεταβολές στη διοικητική - στρατιωτική οργάνωση του κράτους:

- Μετά τα μέσα του 8^{ου} αι. νέες επαρχιακές διοικήσεις, τα λεγόμενα **θέματα**, καλύπτουν όλη την έκταση του κράτους (ως διοικητικές - στρατιωτικές περιφέρειες) αντικαθιστώντας έτσι τις παλαιές ρωμαϊκές **επαρχίες**.
- Τα **θέματα** αποτελούσαν, από τα μέσα περίπου του 8^{ου} αι. και εξής, τη «μετεξέλιξη» των λεγόμενων **στρατηγιών**, των καινούριων δηλ. στρατιών της αυτοκρατορίας που είχαν συγκροτηθεί πρώτα στη Μ. Ασία και κατόπιν στα Βαλκάνια μεταξύ των μέσων του 7^{ου} και των μέσων του 8^{ου} αι. Γύρω στα μέσα με β' μισό του 8^{ου} αι. οι **στρατηγίες** απέκτησαν τελικά σαφή γεωγραφικά όρια δικαιοδοσίας (στις περιοχές που προστάτευαν επί έναν αιώνα αμυντικά και στρατολογούσαν τους άνδρες τους) αλλά και επιπρόσθετες διοικητικές αρμοδιότητες. Έτσι έτσι μετατράπηκαν στα λεγόμενα **θέματα** (= διοικητικές περιφέρειες αλλά παράλληλα και στρατιωτικά σώματα υπό έναν **στρατηγό**).

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

- Το μεγαλύτερο μέρος των ανδρών των **θεμάτων** απαρτιζόταν από κατόχους μικρής ή μεσαίας έγγειας ιδιοκτησίας που παρείχαν υποχρεωτική στρατιωτική υπηρεσία ορισμένους μήνες τον χρόνο, χωρίς να πληρώνονται μισθούς. Ο μικρός μόνιμος επαγγελματικός στρατιωτικός πυρήνας των θεμάτων απαρτιζόταν από τους λεγόμενους «**ταξάτους**» ή «**ταξεώτες**». Έτσι, ο εθνικός **θεματικός στρατός** ήταν **ιδανικός στην άσκηση τοπικής άμυνας** έναντι των Αράβων και λοιπόν εισβολέων και **δεν κόστιζε πολύ στο κράτος**, τα έσοδα του οποίου ήταν πολύ μειωμένα. Επειδή τα **θέματα** αποτελούσαν και διοικητικές περιφέρειες διέθεταν και πολιτικές υπηρεσίες (αξιωματούχους και υπαλλήλους για τη φοροσυλλογή, τη στρατολόγηση, την απονομή δικαιοσύνης κλπ.).
- Ισχυροποίηση και ανάδειξη του «**θεματικού**» **στρατού** ως **πολιτειακού - καθεστωτικού παράγοντα** και ανάλογη αποδυνάμωση της **Συγκλήτου Κων/πόλεως** μετά τον 7^ο αι.

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

- Απαρχή της εικονοκλαστικής διαμάχης (**Εικονομαχίας**) επί αυτοκράτορα **Λέοντος Γ΄ «Ισαύρου» (726-730)**. Σφοδρότερος εικονομάχος αναδεικνύεται ο γιος του, αυτοκράτορας **Κωνσταντίνος Ε΄**. Εικονοκλαστική σύνοδος της Ιέρειας (754) που αποφασίζει κατά των εικόνων.

- Η **α΄ χρονική φάση της Εικονομαχίας (ca. 726-787)** ατονεί μετά το θάνατο του **Κων/νου Ε΄ (775)**. Η **Ζ΄ Οικουμενική σύνοδος**, οργανωμένη από την αυτοκράτειρα **Ειρήνη**, καταδικάζει την Εικονομαχία. Η σύνοδος πραγματοποιήθηκε αρχικά στο ναό των Αγ. Αποστόλων στην πρωτεύουσα και μετά στην Αγία Σοφία της Νίκαιας (**φθινόπωρο 787**). Ο **Όρος** της υπογράφηκε στο ανάκτορο της Μαγναύρας. Εκ νέου επαναφορά της Εικονομαχίας επί αυτοκράτορα **Λέοντος Ε΄ (813-820)**. Η **β΄ χρονική φάση της Εικονομαχίας (ca. 815-843)** διαρκεί από τη βασιλεία του έως το 843. Οριστική καταδίκη της Εικονομαχίας ως αιρέσεως από μία ειδική τοπική σύνοδο κατά το **843**, μετά από σχετική πρωτοβουλία της αυτοκράτειρας **Θεοδώρας**. Αποφασίζεται η καταστροφή των εικονοκλαστικών γραπτών έργων και αποφάσεων και η αναστήλωση των εικόνων. Από τότε εορτάζεται η λεγόμενη **Κυριακή της Ορθοδοξίας**.

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

- Επιτυχής αντιμετώπιση των **Βουλγάρων** από τον στρατηλάτη και μεταρρυθμιστή αυτοκράτορα **Κωνσταντίνο Ε΄ (741-775)**. Μετέπειτα ισχυροποίηση των **Βουλγάρων κατά τους 9^ο - 10^ο αι.**, επί χάνου **Κρούμου** (αρχές 9^{ου} αι.) και τσάρου **Συμεών** (αρχές 10^{ου} αι.), και αλληπάλληλα ισχυρά πλήγματα στη βυζαντινή πλευρά.
- Προσπάθεια εσωτερικών μεταρρυθμίσεων επί αυτοκράτορα **Νικηφόρου Α΄ (802-811)**, οι οποίες αποκαλούνται «**κακώσεις**» από τον εχθρικό χρονογράφο εικονολάτρη ηγούμενο και μοναχό **Θεοφάνη**.

Σημαντικότερες εξελίξεις κατά τους «σκοτεινούς» 7^ο - 9^ο αι.

- Διπλωματική αντιπαλότητα με τους **Φράγκους**, μετά την ισχυροποίηση των τελευταίων και την αυτοκρατορική στέψη του **Καρλομάγνου (800)** στη **Ρώμη** από τον πάπα, για τη χρήση του τίτλου **αυτοκράτωρ Ρωμαίων**.
- Σταδιακός εκχριστιανισμός και διοικητική και οικονομική ενσωμάτωση των **Σλάβων** νεοφερμένων στις **σκλαβηνίες** που δημιουργήθηκαν στα νότια βαλκανικά εδάφη της αυτοκρατορίας (7^{ος} αι. κ.ε.). Ιεραποστολικό και εκπαιδευτικό έργο στους **Σλάβους των βορείων Βαλκανίων (Κύριλλος και Μεθόδιος)** και στους **Βουλγάρους** επί **Μιχαήλ Γ΄ (841-867)**.
- Αιματηρή άνοδος του **Βασιλείου Α΄** και συνακόλουθα της «**Μακεδονικής**» **δυναστείας** στο θρόνο (**867**).

Η «βυζαντινή εποποιία» κατά τους 10^ο - 11^ο αι.

- Σταδιακή **πληθυσμιακή ανάκαμψη**, **οικονομική ανάπτυξη**, **τόνωση του αστικού βίου**, **στρατιωτική ισχυροποίηση** και **μεγαλύτερη πολιτική σταθερότητα** από τα μέσα του 9^{ου} αι. κ.ε., οι οποίες κορυφώνονται στα **μέσα του 10^{ου} αι.** - **αρχές του 11^{ου} αι.**

- Αυτές οι εξελίξεις, σε συνδυασμό με την ύπαρξη **ικανών πολιτικών και στρατιωτικών ηγητόρων** και την **αραβική εξασθένιση**, οδηγούν στη λεγόμενη «**βυζαντινή εποποιία**» (βλ. G. Schlumberger).

Η «βυζαντινή εποποιία» κατά τους 10^ο - 11^ο αι.

- Ισχυροποίηση των μεγάλων γαιοκτημόνων και της στρατιωτικής «αριστοκρατίας» των επαρχιών, ειδικά στην **Καππαδοκία (Φωκάδες, Σκληροί, Μαλεΐνοι κλπ.)**. Η απορρόφηση της μικρής ιδιοκτησίας (που εξασφάλιζε φόρους και στρατεύσιμους για το **θεματικό στρατό**) από τους λεγόμενους **δυνατούς** (κυρίως ιδιώτες αλλά και Εκκλησία - μονές) απειλεί και την κεντρική αυτοκρατορική αρχή.
- Έτσι, αυτοκράτορες της «Μακεδονικής» δυναστείας, όπως οι **Ρωμανός Λακαπηνός, Κων/νος Ζ΄ Πορφυρογέννητος και Βασίλειος Β΄**, επιχειρούν με νομοθετικές παρεμβάσεις (**Νεαρές**) και δημεύσεις να ανακόψουν αυτήν την εξέλιξη.

Η «βυζαντινή εποποιία» κατά τους 10^ο - 11^ο αι.

- Βυζαντινή ανακατάληψη των αραβοκρατούμενων **Κρήτης, Κιλικίας, βορειοδυτικής Συρίας και βόρειας Μεσοποταμίας**, ισχυροποίηση της αυτοκρατορικής κυριαρχίας στη **νότια Ιταλία**, εξάλειψη του **Βουλγαρικού κράτους**, μετά από titanic και σκληρό αγώνα, και επαναφορά του βόρειου βαλκανικού συνόρου στο **Δούναβη** έπειτα από τρεις και πλέον αιώνες και, τέλος, προσάρτηση των **αρμενικών κρατών**.
- Τα παραπάνω επιτεύγματα πραγματοποιήθηκαν από τους αυτοκράτορες **Νικηφόρο Β΄ Φωκά, Ιωάννη Α΄ Τζιμισκή** και **Βασίλειο Β΄** (ca. 960 - 1025).

Η «βυζαντινή εποποιία» κατά τους 10^ο - 11^ο αι. και οι πρώτες αρνητικές εξελίξεις για την αυτοκρατορία

- Μετά την περίοδο της στρατιωτικής εποποιίας η αυτοκρατορία διέρχεται μια εποχή **οικονομικής ευμάρειας** και **πολιτιστικής ανθησης** στα μέσα του 11^{ου} αι.
- **Σχίσμα των Εκκλησιών Ρώμης και Κων/πόλεως** επί αυτοκράτορα Κωνσταντίνου Θ' Μονομάχου, παποσύνης Λέοντος Θ' και πατριαρχίας Μιχαήλ Κηρουλαρίου (1054).

Η βυζαντινή κατάρρευση μετά τα μέσα του 11^{ου} αι.

- Η παραμέληση του στρατού από τους γραφειοκράτες («**πολιτικόν γένος**»), που κυριαρχούσαν πλέον στις αυτοκρατορικές κυβερνήσεις της Κων/πολης **μετά το 1025**, η αποδυνάμωση του λεγόμενου «**στρατιωτικού γένους**» (της πρώην καππαδοκικής και αρμενο-παφλαγονικής «αριστοκρατίας») και η **εσωτερική πολιτική αστάθεια μετά το 1055** οδήγησαν σε αλλεπάλληλες στρατιωτικές αποτυχίες και πλήγματα για το Βυζάντιο.
- Αυτά κατέληξαν σε **μεγάλες εδαφικές απώλειες** μετά την εμφάνιση νέων επικίνδυνων εχθρών στα σύνορα του κράτους **από τα μέσα του 11^{ου} αι. κ.ε.** (**Σελτζούκοι Τούρκοι** και **Τουρκομάνοι** νομάδες στην Ανατολή, **Πετσενέγοι** ή Πατζινάκες στα Βαλκάνια και **Νορμανδοί** στη νότια Ιταλία).

Η βυζαντινή κατάρρευση μετά τα μέσα του 11^{ου} αι.

- Ήττα και σύλληψη του αυτοκράτορα **Ρωμανού Δ΄ Διογένη** από τους **Σελτζούκους Τούρκους** του σουλτάνου **Alp Arslan** στο **Μαντζικέρτ** της Αρμενίας το **1071**, βυζαντινός εμφύλιος (1071/72), αλληπάλληλα βυζαντινά στασιαστικά κινήματα και **διείσδυση των Τούρκων στη Μικρά Ασία**.
- Απώλεια κατά το ίδιο έτος (1071) της **Βάρεως**, τελευταίας **ιταλικής βυζαντινής πόλης**, στους **Νορμανδούς**.

Η βυζαντινή κατάρρευση μετά τα μέσα του 11^{ου} αι.

- Όταν ο **Αλέξιος Α΄ Κομνηνός** ανήλθε στο θρόνο (**1081**), η κατάσταση ήταν πλέον εξαιρετικά δυσμενής για την αυτοκρατορία :
- Η **Μικρά Ασία**, σπονδυλική στήλη του κράτους στη μέση βυζαντινή περίοδο, είχε σχεδόν καταρρεύσει και καταληφθεί από τουρκικές ομάδες, οι **Πετσενέγοι** λεηλατούσαν τα **βόρεια και κεντρικά Βαλκάνια**, ενώ οι **Νορμανδοί**, έχοντας κατακτήσει τη **νότια Ιταλία** από τους Βυζαντινούς και τη **Σικελία** από τους **Άραβες**, απειλούσαν πλέον το Βυζάντιο ακόμη και στη Χερσόνησο του Αίμου.

ΧΑΡΤΕΣ

Το Βυζάντιο στους χάρτες (4^{ος} - 11^{ος} αι.)

Εικόνα : Τμήμα της Tabula Peutingeriana (5^{ος} αι. μ.Χ.), εικονογραφημένου *itinerarium*, όπου απαντά προσωποποιημένη και καθήμενη η Αντιόχεια και το οδικό σύστημα της Συρίας

Χάρτες

*Η Βυζαντινή αυτοκρατορία κατά τη λεγόμενη
«πρώιμη βυζαντινή περίοδο» (324-641)*

Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά το 260

Αποσχισθέν
«Γαλλικό» ρωμαϊκό
κράτος

Ρωμαϊκή αυτοκρατορία

Αποσχισθέν
κράτος Παλμύρας

© Timothy Moore

<http://www.utexas.edu/courses/romanciv/30225endimages.htm>

Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία, οι αποσχισθείσες περιοχές της («Γαλλική αυτοκρατορία», Κράτος Παλμύρας) και οι ξενικές εισβολές (στην Ευρώπη Γόθων, Φράγκων, Αλαμανών και Ιουθούγγων, Βανδάλων και Σαρματών, στην Ανατολή Περσών) κατά το έτος 260 (στο απόγειο της κρίσης του 3ου αι.)

© Coppermine Photo Gallery
http://en.wikipedia.org/wiki/Tetrarchy#/media/File:Tetrarchy_map3.jpg

Οι επικράτειες των πρώτων Τετραρχών (293)

(Διοκλητιανού, Μαξιμιανού, Κωνσταντίου Χλωρού και Γαλερίου)

Η ΕΝΙΑΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΓΥΡΩ ΣΤΟ 300

(κατά την περίοδο των Τετραρχιών, μετά την κρίση του 3ου αι. μ.Χ.)

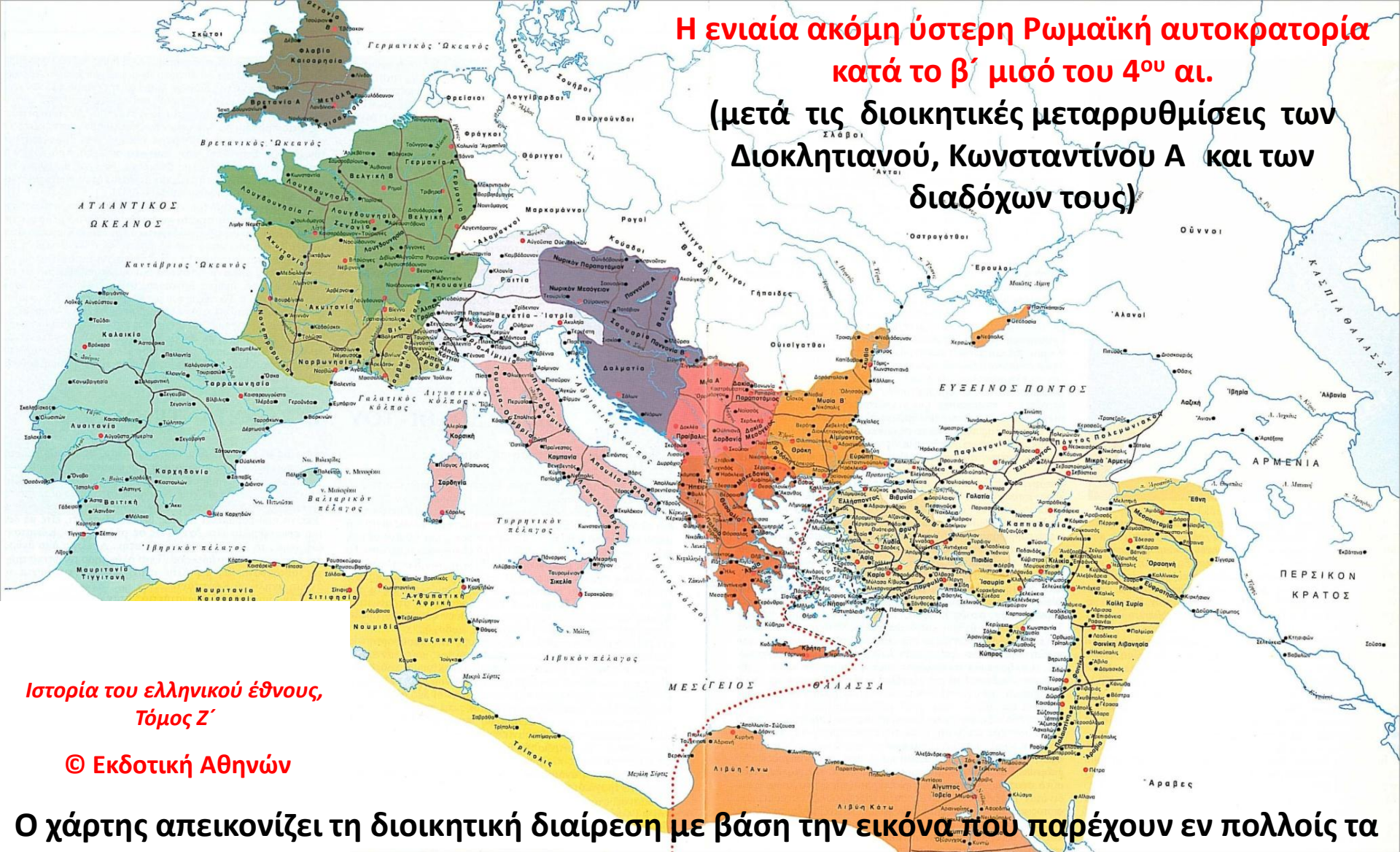
© EurAtlas

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ενιαία ακόμη ύστερη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά το β' μισό του 4^{ου} αι.

(μετά τις διοικητικές μεταρρυθμίσεις των Διοκλητιανού, Κωνσταντίνου Α και των διαδόχων τους)

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Ζ'

© Εκδοτική Αθηνών

Ο χάρτης απεικονίζει τη διοικητική διαίρεση με βάση την εικόνα που παρέχουν εν πολλοίς τα στοιχεία του *Laterculus Veronensis* / Πίνακα της Βερόνας (ca. 314, ο κώδικας με τον κατάλογο είναι του 7^{ου} αι.) και η *Notitia Dignitatum* (ca. τέλη 4^{ου} αι. - 430, αντίγραφο επίσημου καταλόγου με την ιεραρχία στρατιωτικών και πολιτικών αξιωμάτων του κράτους)

Η ενιαία ακόμη ύστερη Ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά το β' μισό του 4^{ου} αι.

Οι «επαρχότητες πραιτωρίου»
και με διαφορετικά χρώματα
οι επιμέρους «διοικήσεις» τους

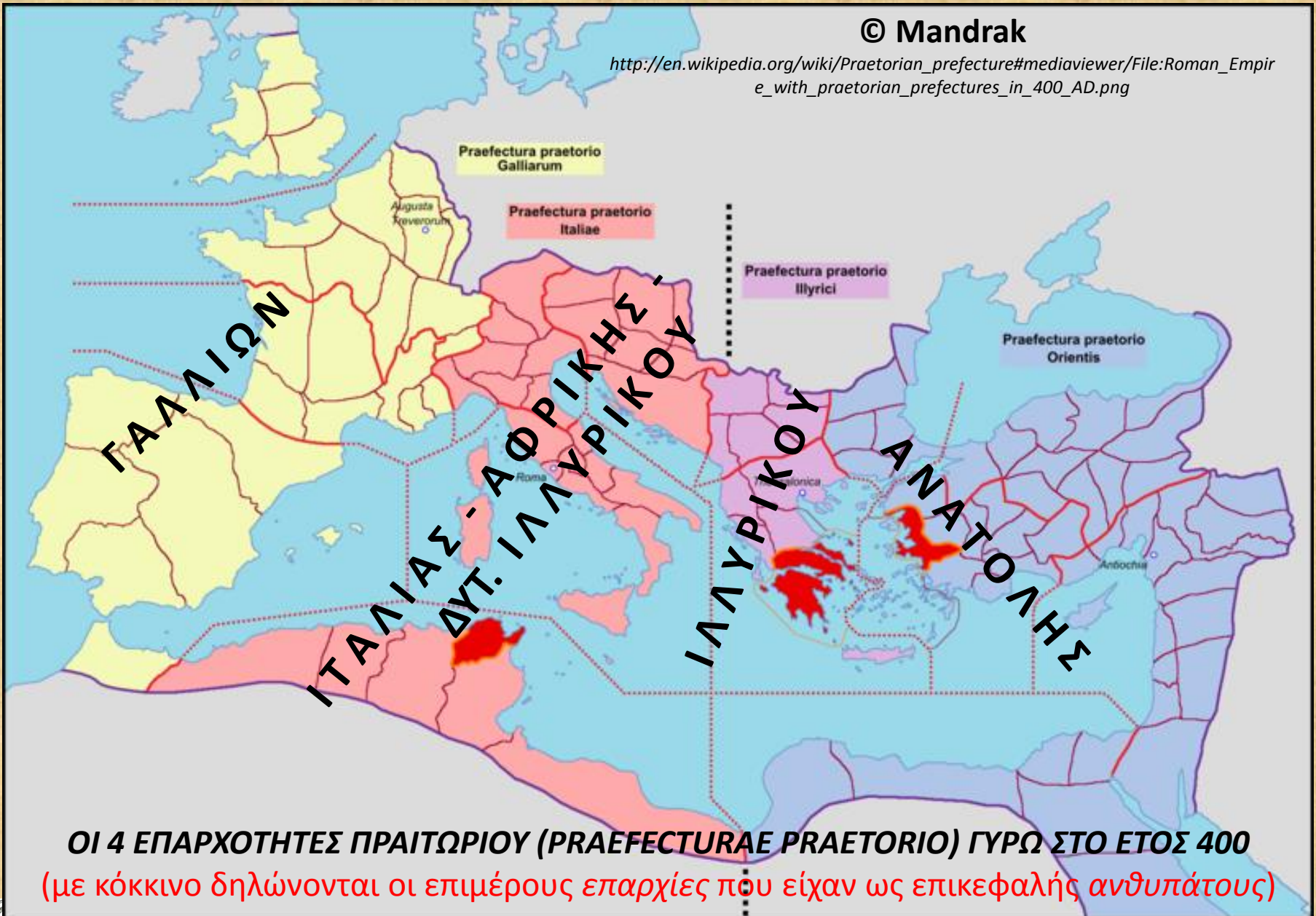

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Ζ'

© Εκδοτική Αθηνών

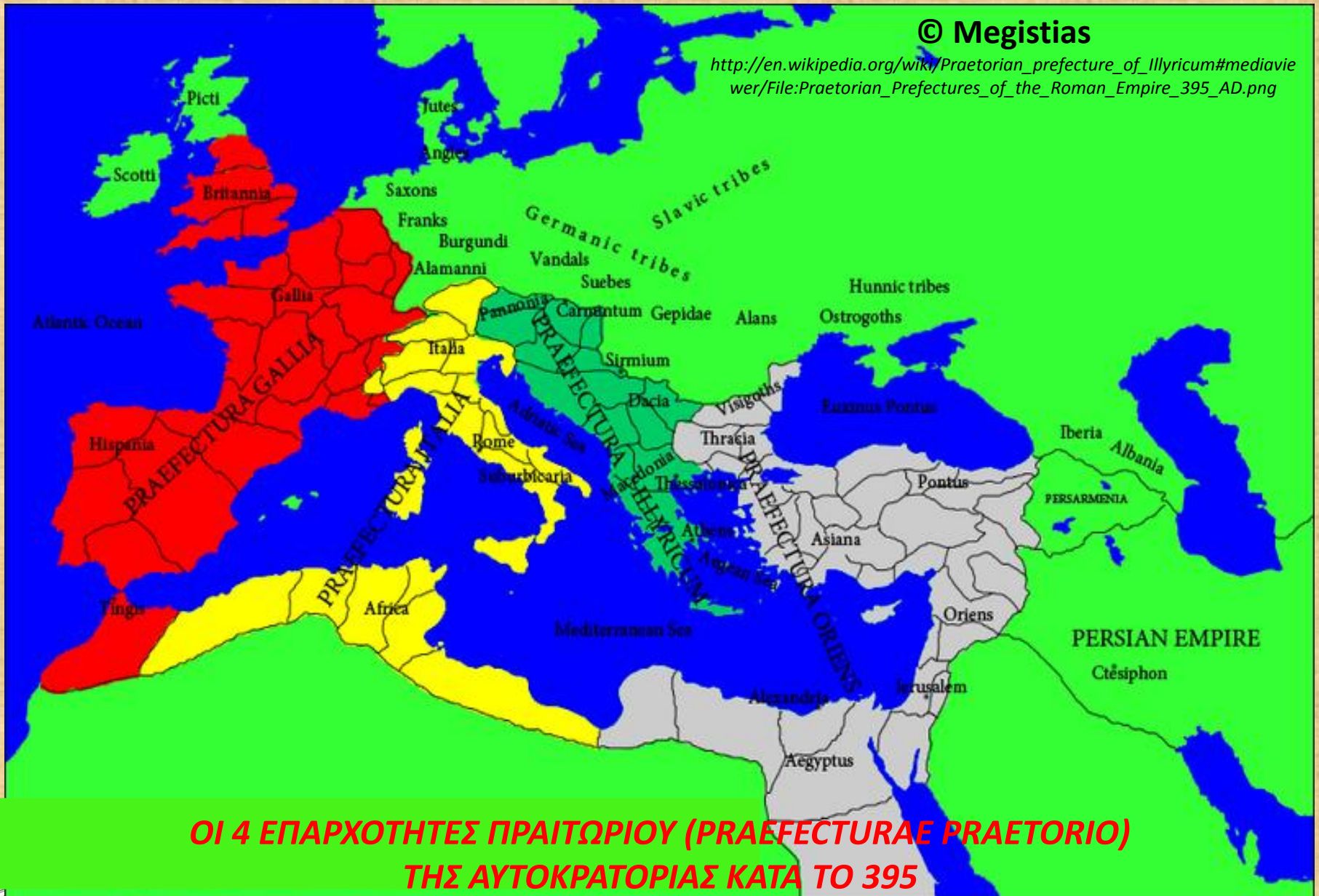
Ο χάρτης απεικονίζει τη διοικητική διαίρεση με βάση την εικόνα που παρέχουν εν πολλοίς τα στοιχεία του *Laterculus Veronensis* / Πίνακα της Βερόνας (ca. 314, ο κώδικας με τον κατάλογο είναι του 7^{ου} αι.) και η *Notitia Dignitatum* (ca. τέλη 4^{ου} αι. - 430, αντίγραφο επίσημου καταλόγου με την ιεραρχία στρατιωτικών και πολιτικών αξιωμάτων του κράτους)

ΟΙ 4 ΕΠΑΡΧΟΤΗΤΕΣ ΠΡΑΙΤΩΡΙΟΥ (PRAEFECTURAE PRAETORIO) ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 400
(με κόκκινο δηλώνονται οι επιμέρους επαρχίες που είχαν ως επικεφαλής ανθυπάτους)

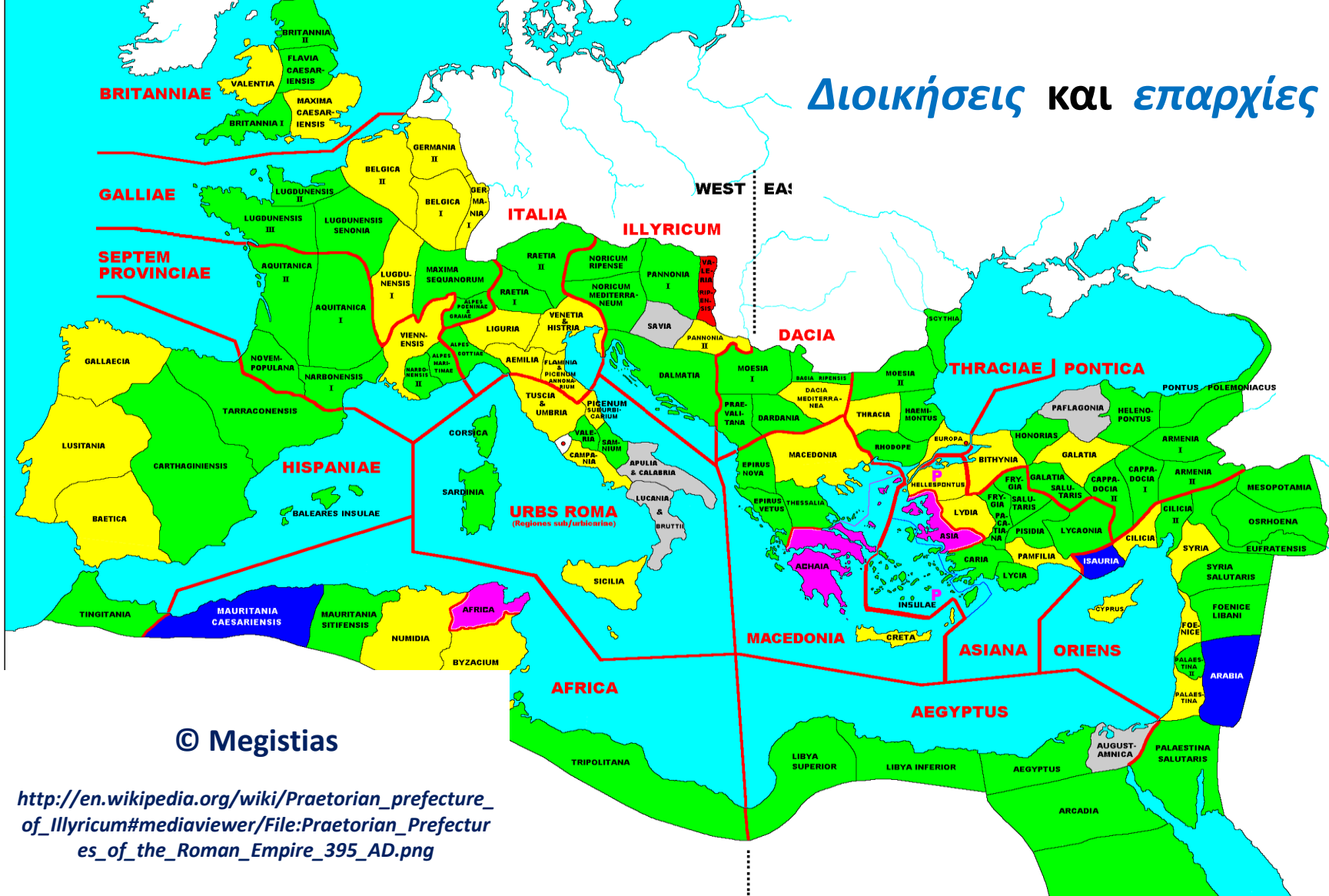

**ΟΙ 4 ΕΠΑΡΧΟΤΗΤΕΣ ΠΡΑΙΤΩΡΙΟΥ (PRAEFECTURAE PRAETORIO)
ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟ 395**

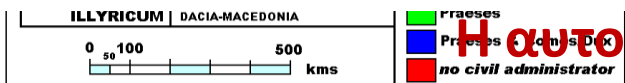

Διοικήσεις και επαρχίες

© Megistias

http://en.wikipedia.org/wiki/Praetorian_prefecture_of_Illyricum#mediaviewer/File:Praetorian_Prefectures_of_the_Roman_Empire_395_AD.png

Η αυτοκρατορία κατά το έτος 400

(υποδηλώνονται οι διοικήσεις και επαρχίες της αλλά όχι και οι επαρχότητες πραιτωρίου)

ΤΟ ΙΛΛΥΡΙΚΟ ΚΑΙ ΟΙ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΕΣ ΤΟΥ ΕΔΡΕΣ (ΣΙΡΜΙΟΝ ΚΑΙ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ)

© Panonian

http://en.wikipedia.org/wiki/Praetorian_prefecture_of_Illyricum#/media/File:Prefecture_of_Illyricum_map.png

ΤΟ ΙΛΛΥΡΙΚΟ
ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 400

© Cplakidas
http://en.wikipedia.org/wiki/Dacia_Mediterranea#/media/File:Balkans_6th_century.svg

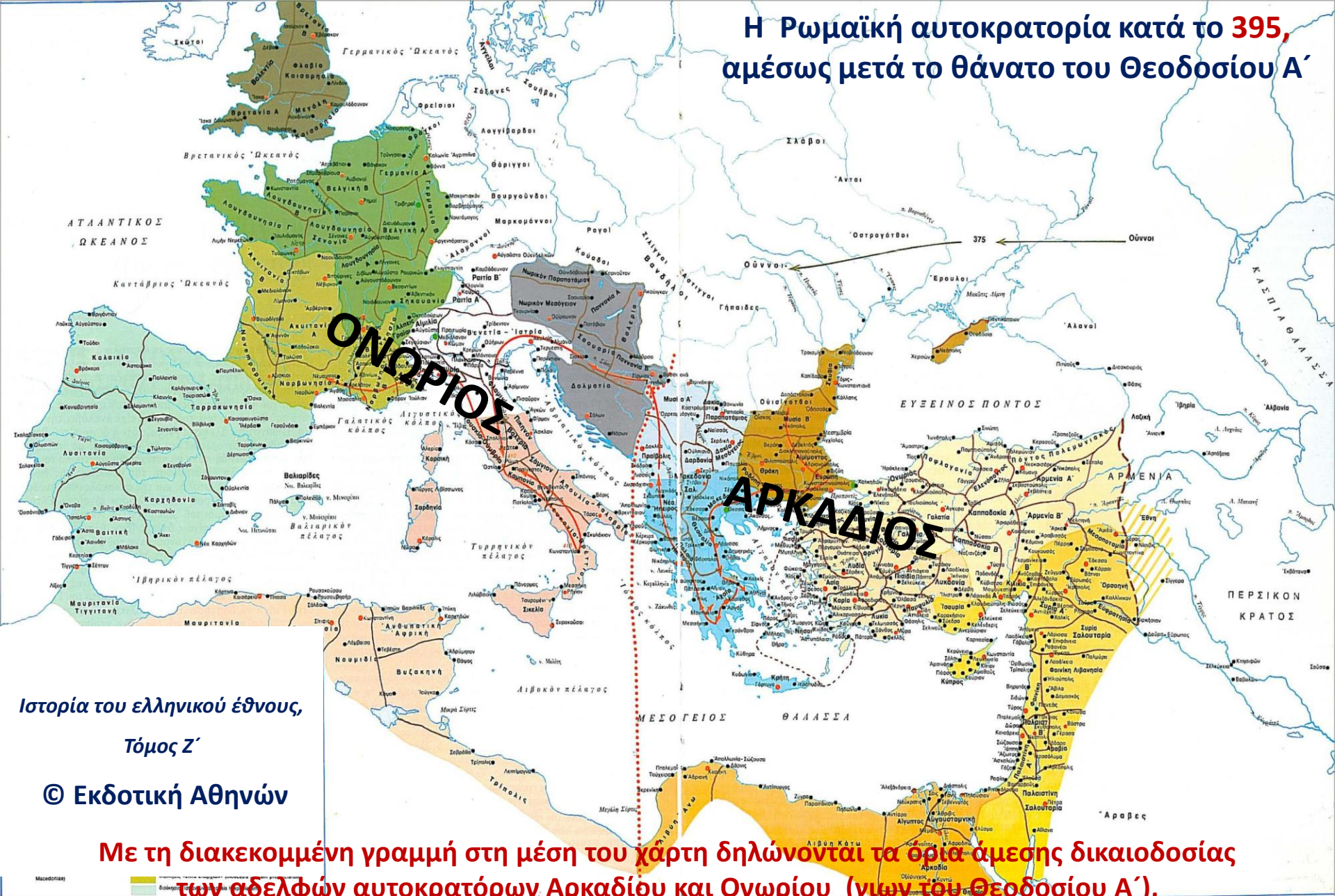
Οι αυτοκρατορικές *dioceses* (διοικήσεις) στα κεντρικά Βαλκάνια κατά τον 6^ο αι. **Δακία - Μακεδονία** υπάγονταν στην *επαρχότητα Ιλλυρικού*, ενώ η **Θράκη** στην *επαρχότητα Ανατολής*

Η
επαρχότητα
πραιτωρίου
της Ανατολής
(4^{ος} - 6^{ος} αι.),
οι διοικήσεις
και οι επιμέρους
επαρχίες της

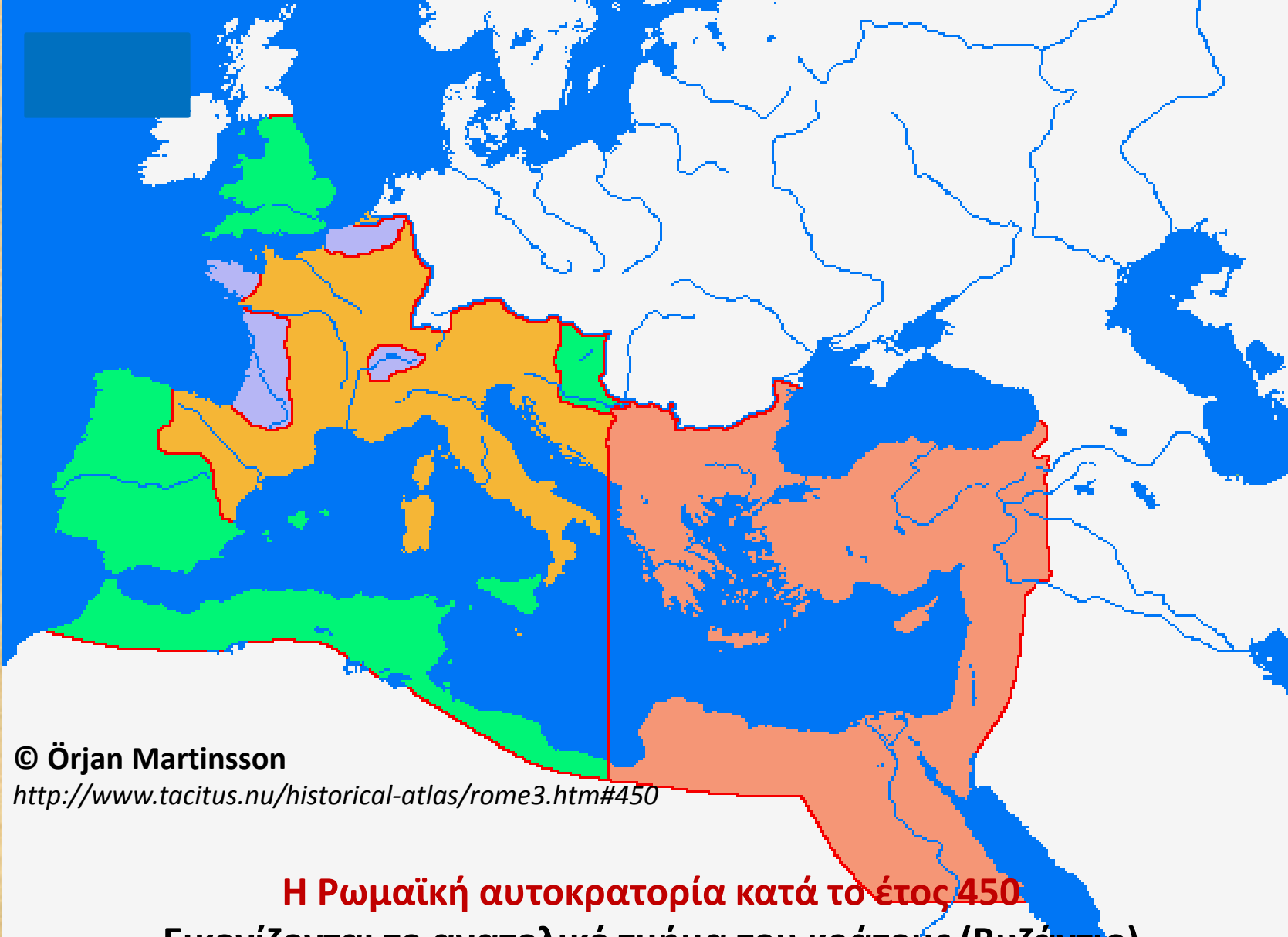
Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά το 395, αμέσως μετά το θάνατο του Θεοδοσίου Α΄

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Ζ΄
© Εκδοτική Αθηνών

Με τη διακεκομμένη γραμμή στη μέση του χάρτη δηλώνονται τα όρια άμεσης δικαιοδοσίας των αδελφών αυτοκρατόρων Αρκαδίου και Ονωρίου (γιων του Θεοδοσίου Α΄), αν και η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία παρέμεινε τυπικά ενωμένη

© Örjan Martinsson

<http://www.tacitus.nu/historical-atlas/rome3.htm#450>

Η Ρωμαϊκή αυτοκρατορία κατά το έτος 450

Εικονίζονται το ανατολικό τμήμα του κράτους (Βυζάντιο)

και οι εδαφικές απώλειες (με πράσινο χρώμα) του δυτικού τμήματος έως το 450

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ «ΒΑΡΒΑΡΙΚΑ» ΚΡΑΤΗ ΣΤΑ ΕΔΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΤΟ 476

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Ζ'

© Εκδοτική Αθηνών

Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία και (με κόκκινο χρώμα) τα γερμανικά «βαρβαρικά» κράτη στα εδάφη του πρώην δυτικού τμήματος της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας το 476

[Με μπλε χρώμα οι περιοχές που ήλεγχαν οι τελευταίοι Ρωμαίοι στη Δύση]

Ιστορία του ελληνικού έθνους, Τόμος Ζ΄

© Εκδοτική Αθηνών

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

ΤΟ ΑΝΑΤΟΛΙΚΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΚΡΑΤΟΣ
ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΟΥ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 500

Οστρογότθοι

ΤΑ ΝΕΑ «ΒΑΡΒΑΡΙΚΑ»
ΚΡΑΤΗ (ΒΗΣΙΓΟΤΘΟΙ,
ΦΡΑΓΚΟΙ, ΟΣΤΡΟΓΟΤΘΟΙ,
ΣΟΥΗΒΟΙ, ΒΟΥΡΓΟΥΝΔΟΙ,
ΑΛΑΜΑΝΝΟΙ, ΒΑΝΔΑΛΟΙ)
ΣΤΑ ΕΔΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΩΗΝ
ΔΥΤΙΚΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΤΗΣ
ΡΩΜ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Ζ΄

© Εκδοτική Αθηνών

Η βυζαντινή αυτοκρατορία μετά τη μερική ανάκτηση εδαφών της πρώην ρωμαϊκής Δύσης από τον Ιουστινιανό Α΄ (μέσα 6ου αι.)

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΥΠΟΛΟΙΠΗ ΕΥΡΩΠΗ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 600

ΒΗΣΙΓΟΤΟΙ

ΛΟΓΟΒΑΡΔΟΙ

ΑΒΑΡΟΙ

ΣΛΑΒΟΙ

ΧΑΖΑΡΟΙ

ΠΕΡΣΕΣ

Η Ιταλία γύρω
στα τέλη του 6^{ου} αι.
μετά την εγκατάσταση
των **Λογγοβάρδων**
και την ίδρυση του
αυτοκρατορικού
εξαρχάτου Ραβέννας
στα **εναπομείναντα**
βυζαντινά εδάφη
στον ιταλικό βορρά

© Castagna

http://it.wikipedia.org/wiki/Esarcato_d%27Italia#mediaviewer/File:Alboin%27s_Italy.svg

Βυζαντινή Ιστορία Ι (324-1081)

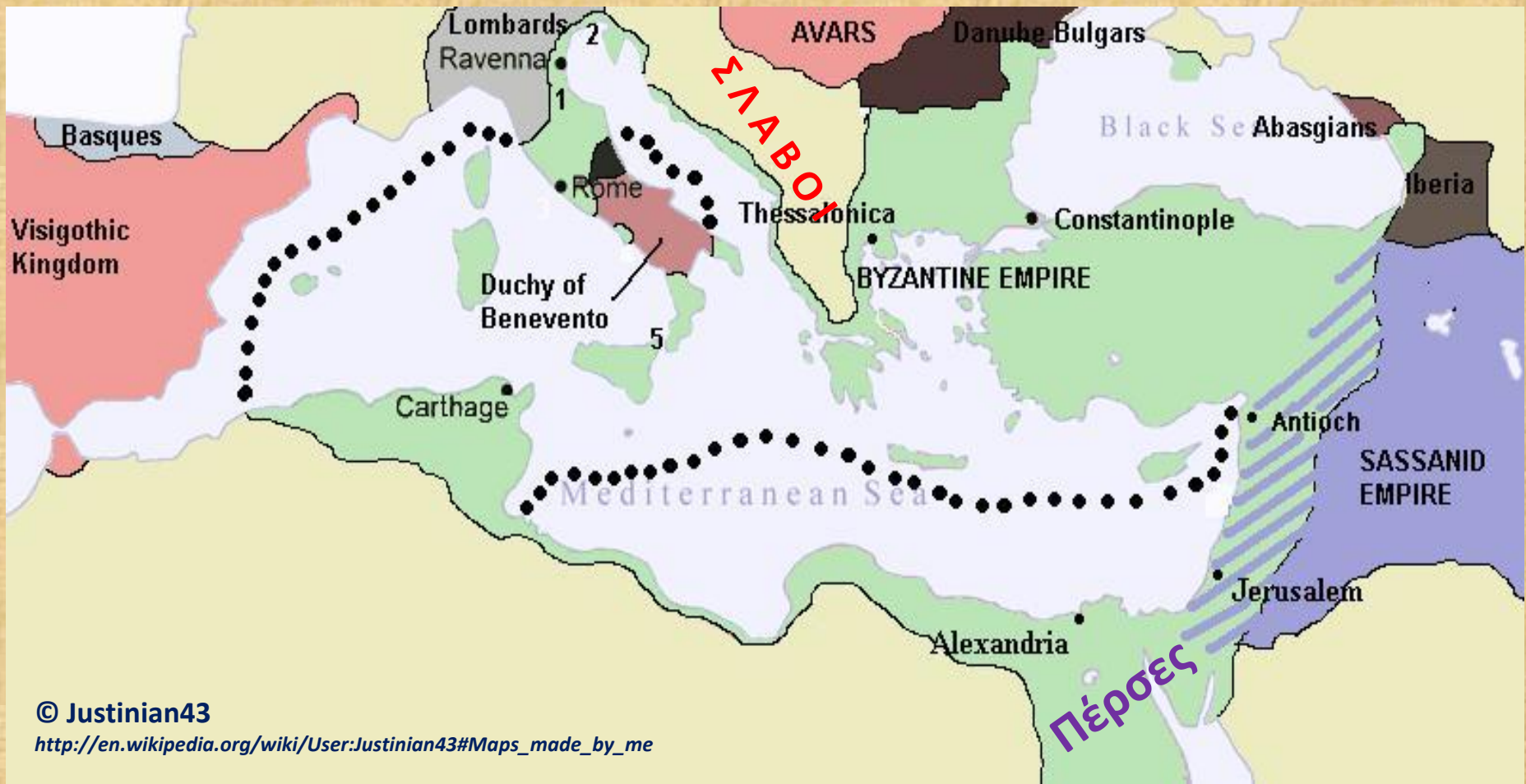
Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Η Ιταλία γύρω
στα τέλη του 6^{ου} -
αρχές του 7^{ου} αι.
μετά την εγκατάσταση
των Λογγοβάρδων
και την ίδρυση του
αυτοκρατορικού
εξαρχάτου Ραβέννας
στα εναπομείναντα
βυζαντινά εδάφη
στον ιταλικό βορρά

http://it.wikipedia.org/wiki/Esarcato_d%27Italia#mediaviewer/File:Mappa_italia_bizantina_e_longobarda.jpg

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΗ ΚΑΤΑ ΤΟ 627/28

(ΣΤΑ ΤΕΛΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΝΟ - ΠΕΡΣΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ
ΚΑΙ ΕΝΩ ΤΑ ΣΛΑΒΙΚΑ ΦΥΛΑ ΕΓΚΑΘΙΣΤΑΝΤΑΙ ΣΤΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΕΔΑΦΗ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ)

Χάρτες

*Η Βυζαντινή αυτοκρατορία κατά τη λεγόμενη
«μέση βυζαντινή περίοδο» (641 - 1081)*

ΧΑΛΙΦΑΤΟ ΟΜΑΪΔΩΝ

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Η΄

© Εκδοτική Αθηνών

Η ΠΤΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΡΩΜΑΪΚΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ ΤΟΝ 7^ο ΑΙ.

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ Η ΑΡΑΒΙΚΗ ΕΠΕΚΤΑΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΚΑΙ ΤΗ Β. ΑΦΡΙΚΗ -

ΣΛΑΒΟΙ, ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΚΑΙ ΛΟΓΓΟΒΑΡΔΟΙ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ 7^ο - 8^ο αι.

**Τα αρχικά όρια της αυτοκρατορίας
κατά τον πρώιμο 7^ο αι.**

**η μετέπειτα αραβική επέκταση
και η πολιτική κατάσταση στα τέλη του
7^{ου} αι. μετά και τη πρωτοβουλγαρική
εγκατάσταση στα Βαλκάνια**

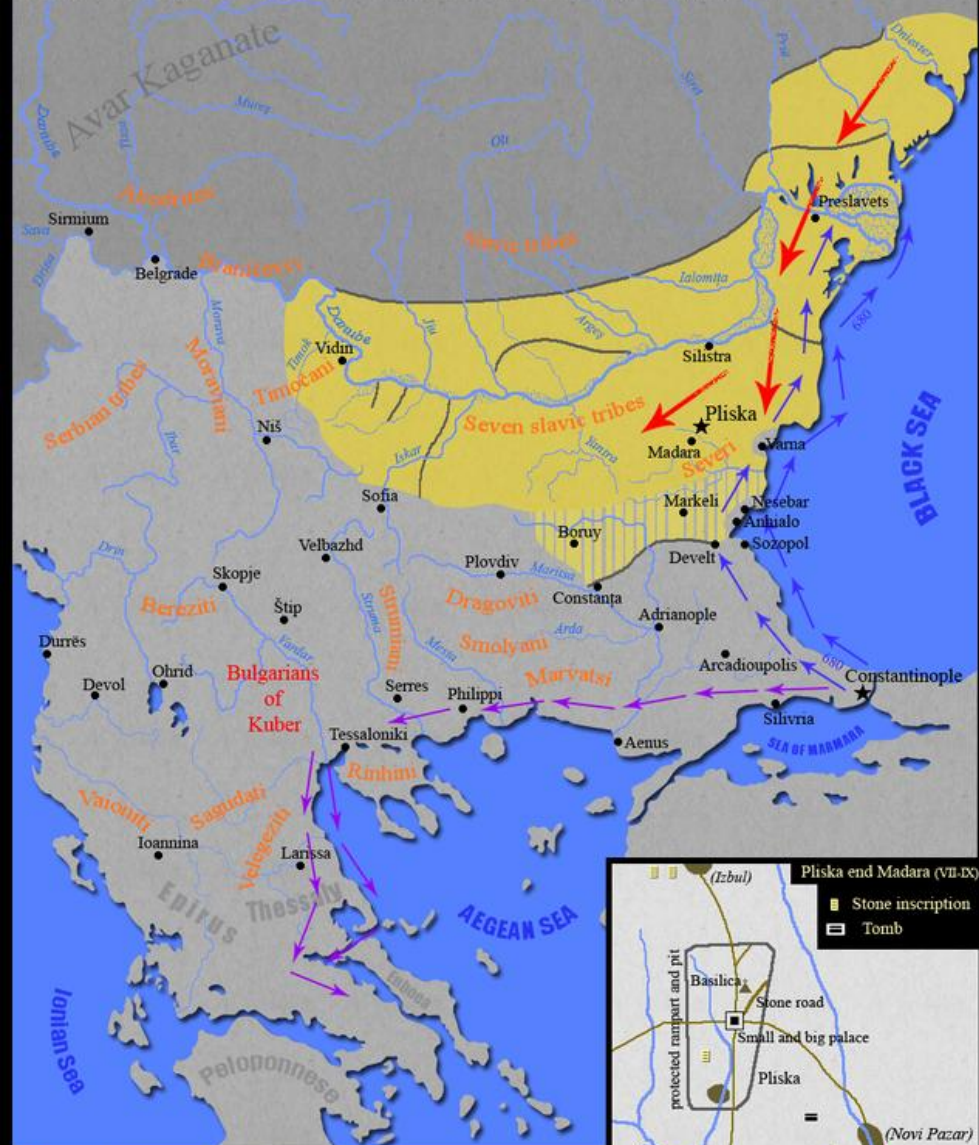

Οι κύριες
“σλαβικές”
εγκαταστάσεις στα
Βαλκάνια κατά τους
7^ο και 8^ο αι.

[πολλά παραδιδόμενα ονόματα
των συγκεκριμένων φύλων είναι
μη σλαβικής ετυμολογίας]

βλ. Φ. Μαλιγκούδης, *Σλάβοι στη με-
σαιωνική Ελλάδα. Δεύτερη επαυξημένη
έκδοση*, Θεσσαλονίκη 2013

- Bulgaria under Asparuh
- Territorial expansion of Tervel
- Byzantine Empire
- Bulgarians of Asparukh
- Campaign of Constantine IV against Asparukh
- Campaign of Byzantine Empire against Slavic tribes
- Slavic tribe
- Border rampart

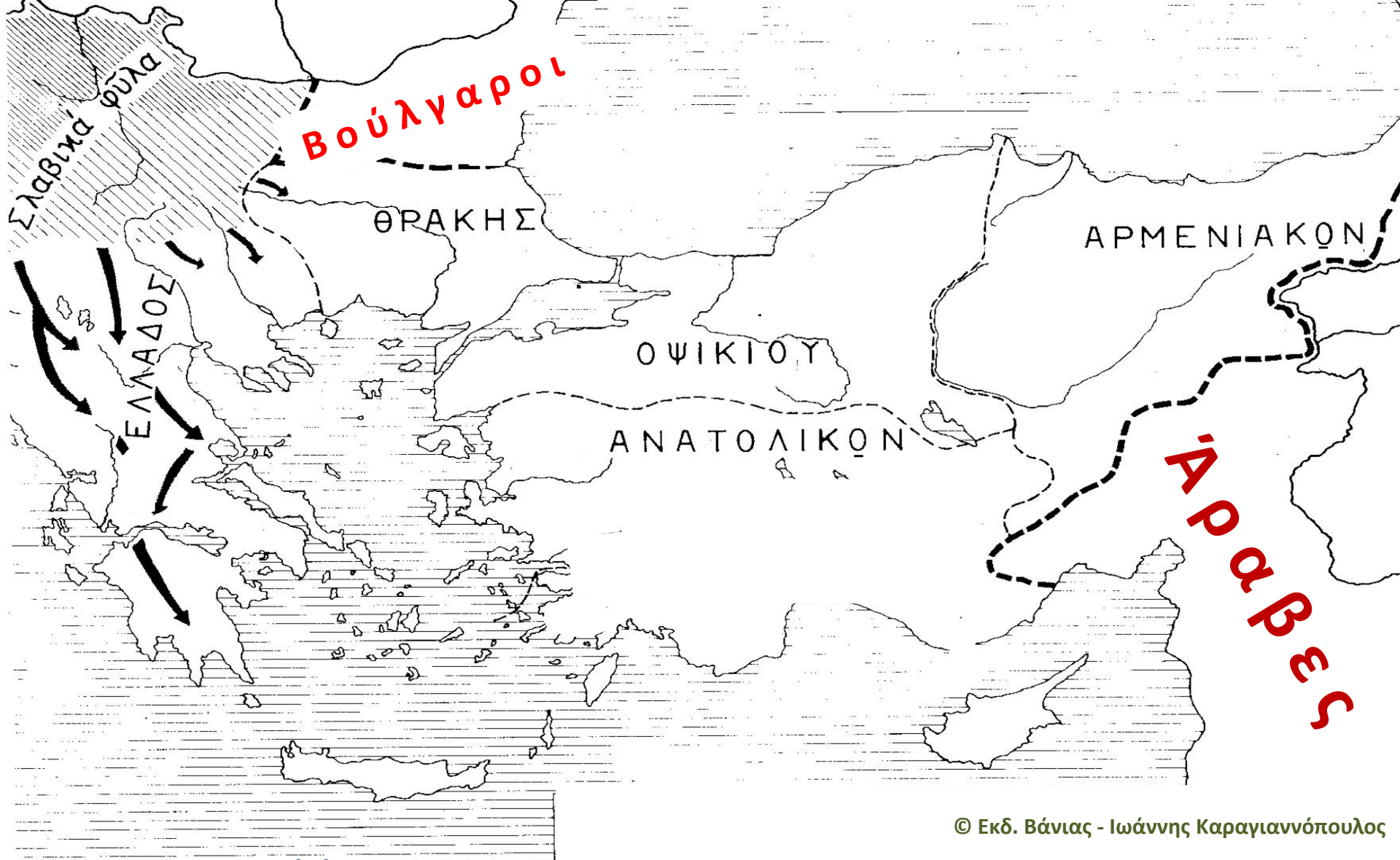

Με κίτρινο χρώμα υποδηλώνονται τα εδάφη που κατέλαβαν οι Πρωτοβούλγαροι υπό τον Ασπαρούχ στον Κάτω Δούναβη και τον Αίμο μετά το 681 καθώς και οι μετέπειτα προσαρτήσεις του Τέρβελ(η).

Στο μεγάλο χάρτη υποδηλώνονται και τα νεοεγκατεστηθέντα σλαβικά φύλα στα Βαλκάνια τον 7^ο αι. καθώς και οι εκστρατείες των Βυζαντινών για τον έλεγχο αυτών στις νότιες περιοχές της Χερσονήσου.

© Kandi

http://en.wikipedia.org/wiki/Bulgarian_Empire#/media/File:The_foundation_of_the_BG.png

© Εκδ. Βάνιας - Ιωάννης Καραγιαννόπουλος

- Τα γεωγραφικά όρια στρατιωτικού ελεγχου των πρωτων αυτοκρατορικων **στρατηγιων** στα τέλη του 7^{ου} αι. (μετά τα μέσα του 8^{ου} αι. αποκαλούνται **θέματα**)
- **Η σλαβική και η βουλγαρική εγκατάσταση στα Βαλκάνια κατά τον 7^ο αι.**

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΗ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 700, ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΤΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΡΑΒΙΚΟ ΧΑΛΙΦΑΤΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΣΤΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ (ΚΑΤΩ ΔΟΥΝΑΒΗΣ)

Φράγκοι

Λογγοβαρδοί

Άβαροι

Βούλγαροι

Χάζαροι

Βησιγότθοι

Βυζαντινή αυτοκρατορία

Χαλιφάτο Ομαϊάδων

Η έκταση της Βυζαντινής αυτοκρατορίας κατά τους 7^ο - 8^ο αι.

- Η πραγματική έκταση της αυτοκρατορίας στη Χερσόνησο του Αίμου κατά τους 7^ο και 8^ο αι., μετά δηλαδή τις σλαβικές και τη βουλγαρική εγκατάσταση στην ευρύτερη περιοχή, **αποτυπώνεται, κατά τη γνώμη μας, με προβληματικό τρόπο στους σύγχρονους χάρτες.**
- Εξαιρουμένων ελάχιστων περιπτώσεων, συνήθως παρατηρείται η τάση να **προσδιορίζεται χαρτογραφικά μία πλήρης κατάρρευση της βυζαντινής κυριαρχίας στα Βαλκάνια αυτήν την περίοδο, γεγονός που δεν προκύπτει, κατά τη γνώμη μας, από τις πληροφορίες των ποικίλων γραπτών πηγών και των υλικών ευρημάτων.**

Ακολουθεί παράθεση ειδικών δημοσιεύσεών μας (για επιπρόσθετες σχετικές επισημάνσεις)

καθώς και παραδείγματα ανάλογων και άλλων χαρτών

- **G. A. Leveniotēs**, Byzantine Dominion in the Balkans during the 7th - 8th C. and its Modern Cartographic Representation, *Proceedings of the 22nd International Congress of Byzantine Studies. Sofia, 22-27 August 2011. Volume III. Abstracts of Free Communications*, Sofia 2011, σ. 295-296.
- **Γ. Α. Λεβενιώτης**, Η χρονολόγηση των σλαβικών εγκαταστάσεων στη Χερσόνησο του Αίμου και η βυζαντινή κυριαρχία στην ευρύτερη περιοχή κατά τον 7^ο αι., *Church Studies* 10 (2013) 259-273.
- **Γ. Α. Λεβενιώτης**, Η πολιτική, νομική και κοινωνικο-οικονομική θέση των Σλάβων στα βαλκανικά εδάφη του Βυζαντίου σύμφωνα με την ορολογία των πηγών (7^{ος} - 10^{ος} αι.), *International Conference «Cyril and Methodius: Byzantium and the World of Slavs»*, Thessaloniki November 28-30, 2013 (Museum of Byzantine Culture), Thessaloniki 2015 (υπό εκτύπωση).

Ιστορία του ελληνικού έθνους, Τόμος Η΄
 © Εκδοτική Αθηνών

Η υποτιθέμενη έκταση της αυτοκρατορίας στα τέλη του 7^{ου} αι.

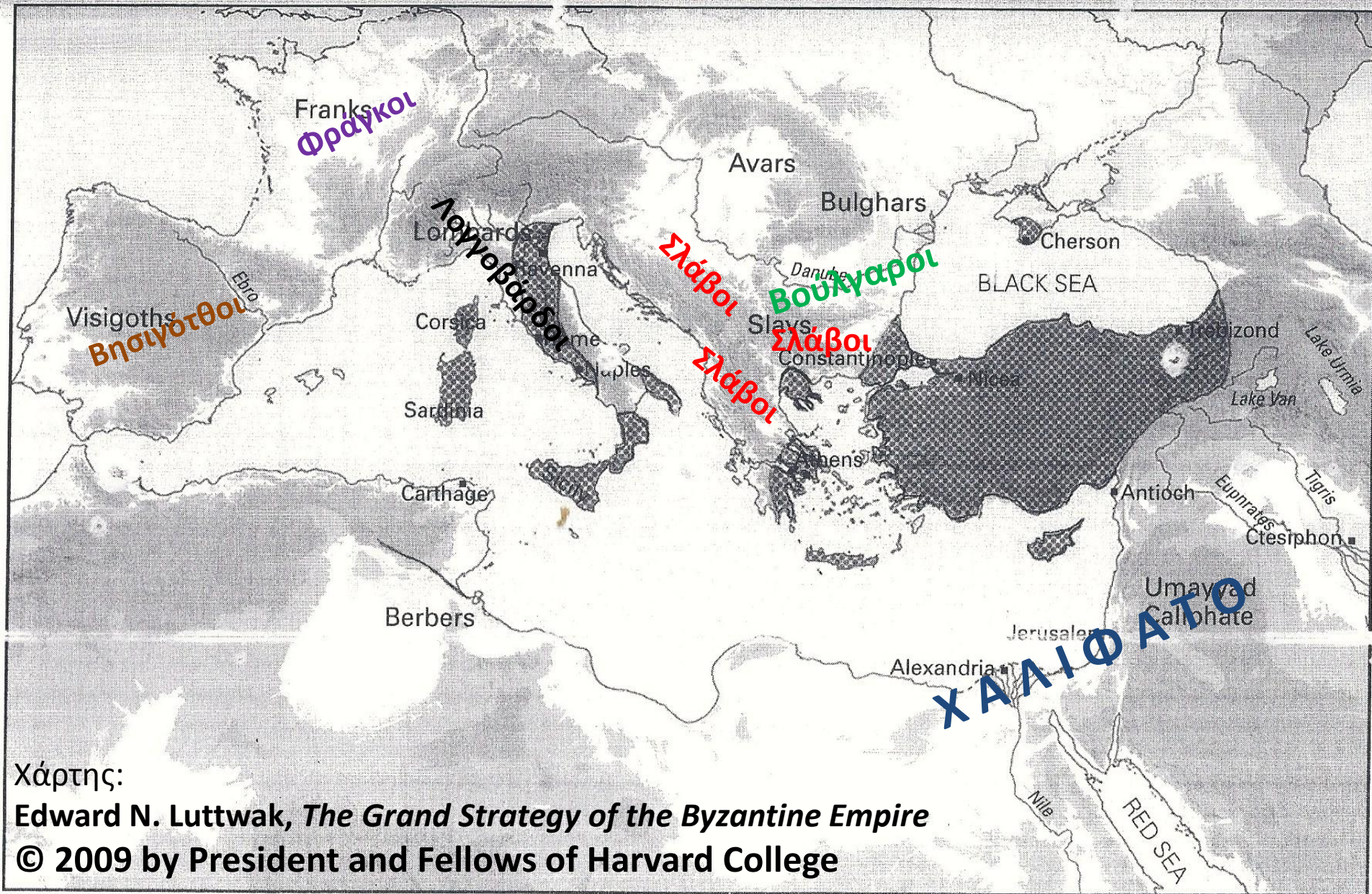
και οι περιοχές ελέγχου των τότε στρατιών της (**στρατηγίες**, αργότερα **θέματα**)

Η υποτιθέμενη έκταση της αυτοκρατορίας γύρω στο 680

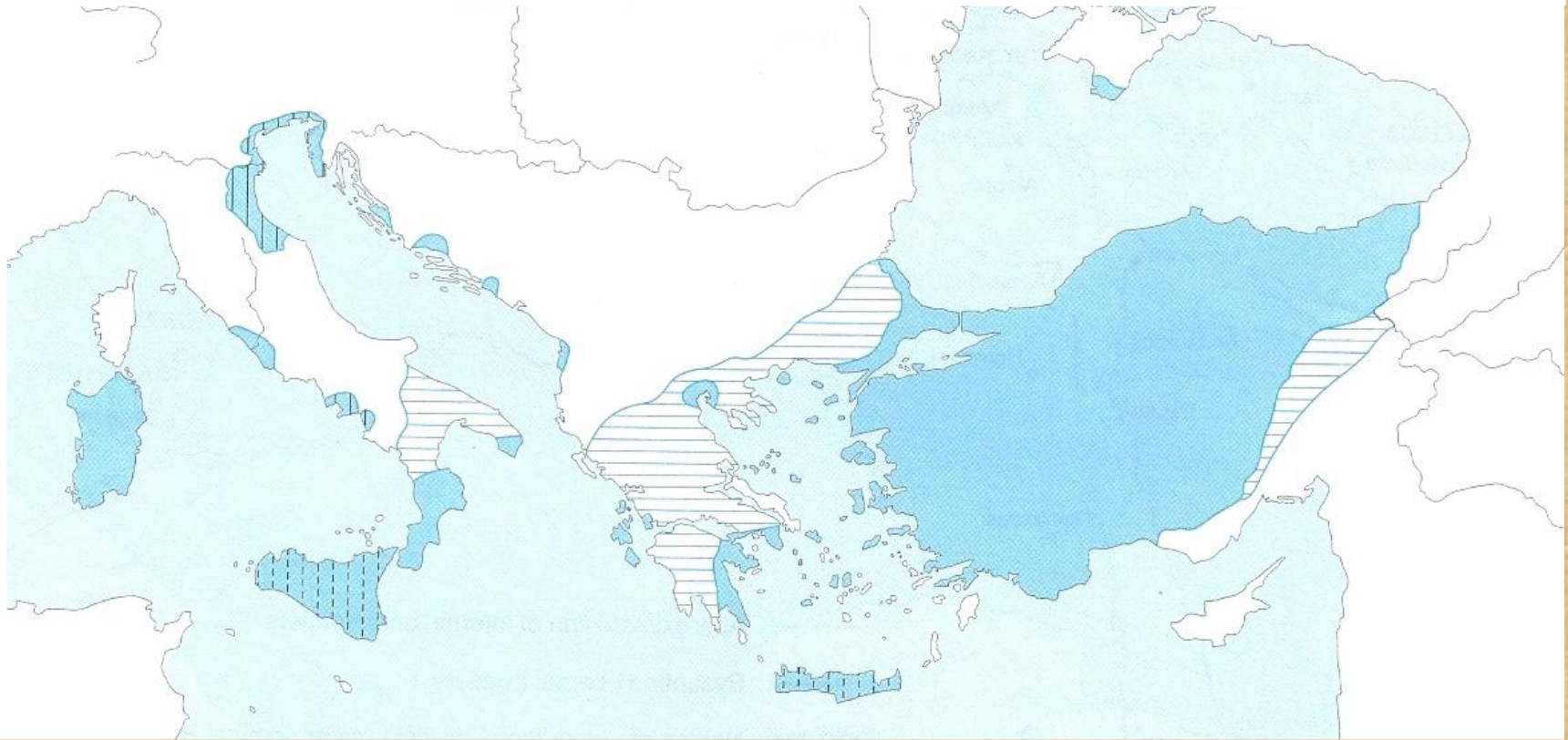

Χάρτης:
 Edward N. Luttwak, *The Grand Strategy of the Byzantine Empire*
 © 2009 by President and Fellows of Harvard College

Η υποτιθέμενη έκταση της αυτοκρατορίας γύρω στο 681

© John Haldon 2005

The Palgrave Atlas of Byzantine History

PALGRAVE MACMILLAN

Η υποτιθέμενη έκταση της αυτοκρατορίας

ανάμεσα στα έτη 717 (περιοχές με μπλε χρώμα) - 920 (συν περιοχές με οριζ. γραμμές)

κατά τον John Haldon

Η ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΕΙΤΟΝΙΚΑ ΤΗΣ ΚΡΑΤΗ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 700, ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΠΩΛΕΙΑ ΤΩΝ ΑΝΑΤΟΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΑΦΡΙΚΑΝΙΚΩΝ ΤΗΣ ΚΤΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΑΡΑΒΙΚΟ ΧΑΛΙΦΑΤΟ ΚΑΙ ΤΗΝ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ ΠΡΩΤΟΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΣΤΗ ΧΕΡΣΟΝΗΣΟ ΤΟΥ ΑΙΜΟΥ (ΚΑΤΩ ΔΟΥΝΑΒΗΣ)

Φράγκοι

Λογγοβαρδοί

Άβαροι

Βούλγαροι

Χάζαροι

Βησιγότθοι

Βυζαντινή αυτοκρατορία

Χαλιφάτο Ομαϊάδων

© Cplakidas
http://commons.wikimedia.org/wiki/User:Cplakidas#/#/media/File:Asia_Minor_ca_740_AD.svg

Το ανατολικό σύνορο της αυτοκρατορίας με το αντίπαλο Αραβικό χαλιφάτο και μικρασιατικά «θέματά» της γύρω στο 740

Πριν τη διάσπαση των τελευταίων και τη δημιουργία επιπρόσθετων επί Κωνσταντίνου Ε΄)

Η διεθνής εδαφική κατάσταση γύρω στο έτος 800

ΦΡΑΓΚΟΙ

ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ

ΧΑΖΑΡΟΙ

ΟΜΑΪΑΔΕΣ ΚΟΡΔΟΒΑΣ

ΑΒΒΑΣΙΔΙΚΟ ΧΑΛΙΦΑΤΟ

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία, το Αραβικό χαλιφάτο, το εμιράτο της Κόρδοβας, το ισχυρότατο Φραγκικό βασίλειο, το Βουλγαρικό χανάτο και το Χαζαρικό χανάτο

Ομαΰαδες
Κόρδοβας

Οφράγκοι
επί Καρλομάγνου

Βυζάντιο

Αββασιδικό χαλιφάτο

© Iblardi

http://en.wikipedia.org/wiki/Ethnic_groups_in_Europe#mediaviewer/File:Mediterr%C3%A1neo_a%C3%B1o_800_dC_1.gif

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία και οι γείτονές της γύρω στο έτος 800

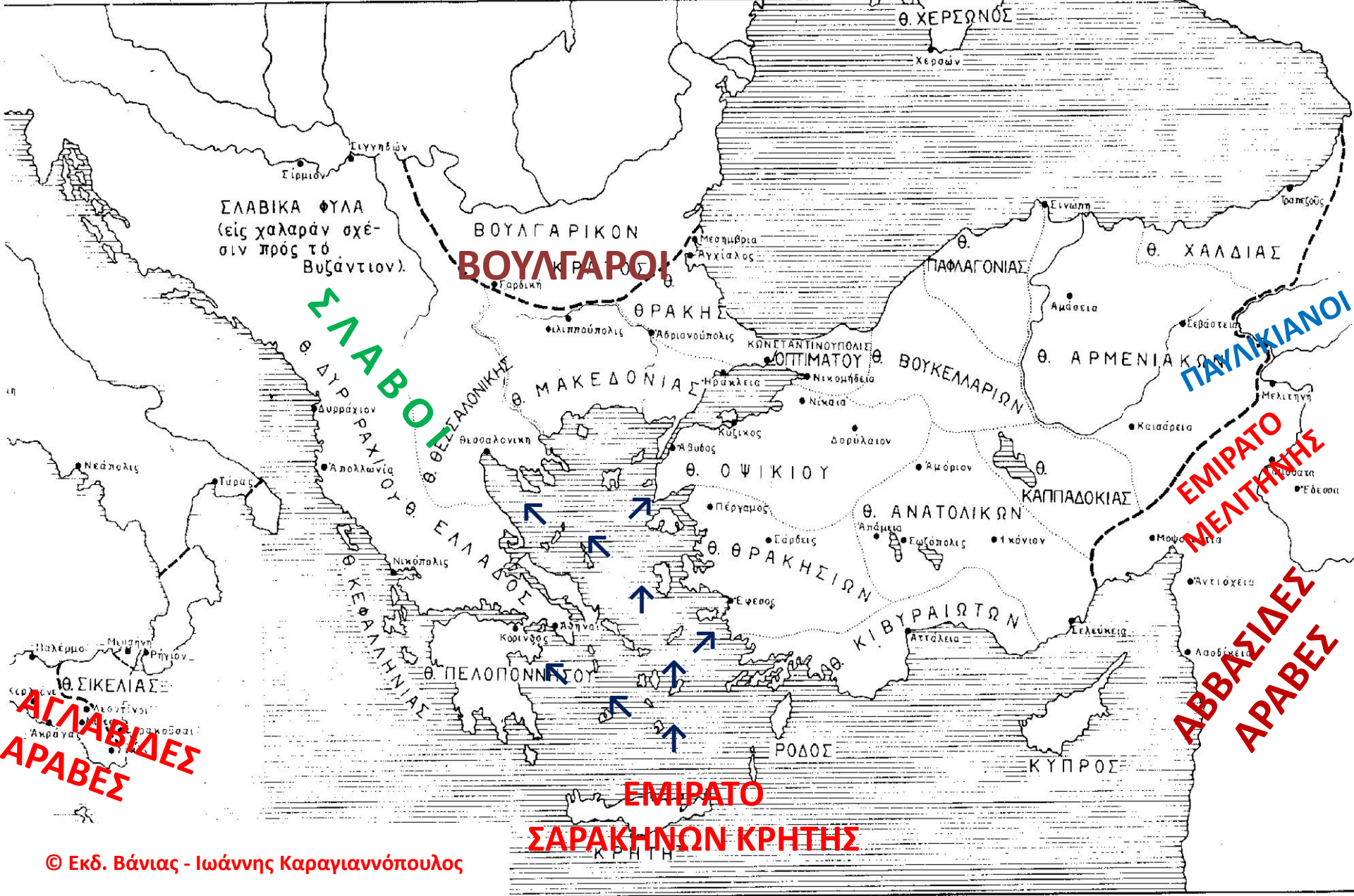

http://coursesa.matrix.msu.edu/~fisher/HST140H/Byzantium_814.html

Η υποτιθέμενη έκταση της αυτοκρατορίας γύρω στο έτος 814

© Εκδ. Βάνιας - Ιωάννης Καραγιαννόπουλος

ΤΑ «ΘΕΜΑΤΑ» ΚΑΙ ΟΙ ΓΕΙΤΟΝΕΣ ΤΗΣ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΑ ΜΕΣΑ ΤΟΥ 9^{ου} αι.

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Ιστορία του ελληνικού έθνους,
 Τόμος Η΄
 © Εκδοτική Αθηνών

© Cplakidas

http://commons.wikimedia.org/wiki/User:Cplakidas#/media/File:Byzantine_Greece_ca_900_AD.svg

Τα αυτοκρατορικά «θέματα» του ελλαδικού χώρου και της δυτικής Μ. Ασίας γύρω στο έτος 900

Η υποτιθέμενη έκταση του Βουλγαρικού κράτους επί **τσάρου** **Συμεών (893-927)**

© Todor Borzhinov

<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Bulgaria-%288893-927%29-TsarSimeon-byTodorBozhinov.png>

**Ιστορία του ελληνικού έθνους,
Τόμος Η΄**

© Εκδοτική Αθηνών

**Η Βυζαντινή αυτοκρατορία και τα τότε «θέματά» της στα μέσα περίπου του 10^{ου} αι.
(πριν τη βυζαντινή επέκταση στην Ανατολή και τα Βαλκάνια)**

Αριστοτέλειο
Πανεπιστήμιο
Θεσσαλονίκης

Ο γεωγραφικός χώρος
της βυζαντινο-βουλγαρικής
αντιπαράθεσης
(986-1018)
επί αυτοκράτορα
Βασιλείου Β΄ (976-1025)
και τσάρου
Σαμουήλ (976-1018)

Ιστορία του ελληνικού
έθνους, Τόμος Η΄

© Εκδοτική Αθηνών

Η μεγαλύτερη έκταση του Βουλγαρικού κράτους επί τσάρου Σαμουήλ (ca. 1000) και οι εκστρατείες του τελευταίου (κόκκινες γραμμές) και του αυτοκράτορα Βασιλείου Β΄ (μπλε γραμμές) κατά το βυζαντινο-βουλγαρικό πόλεμο (986-1018)

Χάρτης: © Kandi

http://en.wikipedia.org/wiki/Samuel_of_Bulgaria#/media/File:First_Bulgarian_Empire_%28976-1018%29.png

Η ΕΥΡΩΠΗ ΚΑΙ Η ΜΕΣΟΓΕΙΟΣ ΓΥΡΩ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 1000

**ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ - ΒΟΥΛΓΑΡΙΑ ΕΠΙ ΤΣΑΡΟΥ ΣΑΜΟΥΗΛ - ΦΑΤΙΜΙΔΕΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ - ΑΒ-
ΒΑΣΙΔΙΚΟ ΧΑΛΙΦΑΤΟ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ - ΕΜΙΡΑΤΟ ΜΟΣΟΥΛΗΣ - ΕΜΙΡΑΤΟ ΧΑΛΕΠΙΟΥ - ΖΙΡΙΔΕΣ
ΑΦΡΙΚΗΣ - ΧΑΛΙΦΑΤΟ ΚΟΡΔΟΒΑΣ - ΦΡΑΓΚΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ - ΑΓΓΛΙΚΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ - ΔΟΥΚΑΤΟ ΠΟΛΩ-
ΝΙΑΣ - ΑΓΙΑ ΡΩΜΑΪΚΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΓΕΡΜΑΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ - ΟΥΓΓΑΡΙΑ - ΡΩΣΙΑ - ΧΑΖΑΡΟΙ**

Η ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΟ 1025 (τέλη βασιλείας του Βασιλείου Β΄)

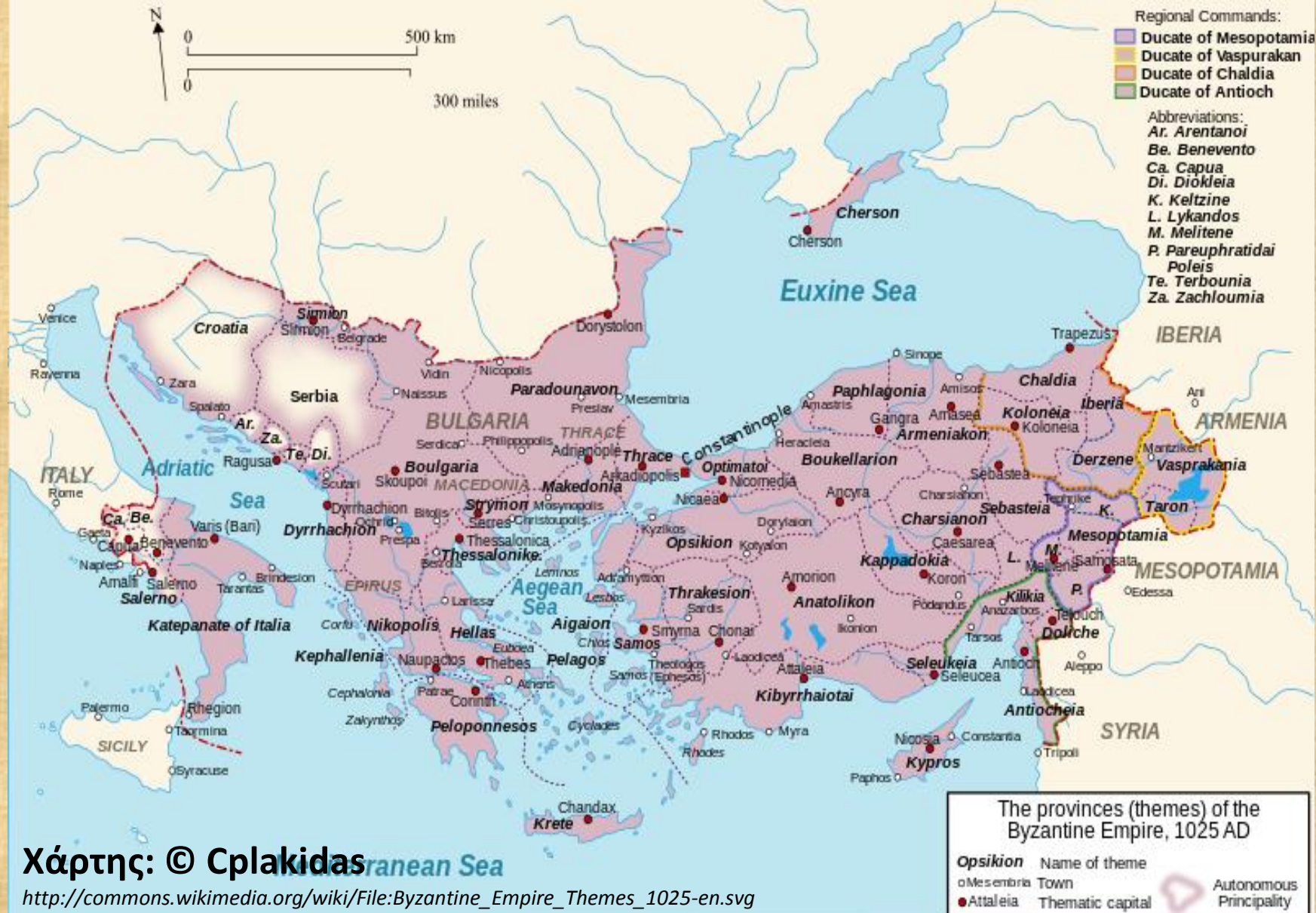
© Flyax και Cplakidas

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_Byzantine_Empire_1025-fr.svg#mediaviewer/File:Map_Byzantine_Empire_1025-el.svg

Εκτός από την προσάρτηση της Βουλγαρίας, της Κιλικίας, της βορειοδυτικής Συρίας και της δυτικής Αρμενίας έως το 1025, εικονίζονται και οι τελευταίες εφήμερες ανακτήσεις της αυτοκρατορίας μετά το 1025 στην Αρμενία (Ανίον), τη βόρεια Μεσοποταμία (Εδεσσα) και τη Σικελία

Χάρτης: © Cplakidas

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Byzantine_Empire_Themes_1025-en.svg

Η αυτοκρατορία με τα παλαιά θέματα και τα νέα **δουκάτα** και **κατεπανάτα** της γύρω στο 1025

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία και τα γειτονικά της κράτη γύρω στο 1045

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης

Βυζαντινή Ιστορία Ι (324-1081)

Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας

Χάρτης :

© Andrei nacu

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_Byzantine_Empire_1045.svg#file

Η αυτοκρατορία με τα παλαιά θέματα και τα νέα *δουκάτα* και *κατεπανάτα* της καθώς και οι γείτονές της γύρω στα μέσα του 11^{ου} αι.

© 1994 Encyclopaedia Britannica, Inc.

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία με τα παλαιά θέματα και τα νέα δουκάτα και κατεπανάτα της γύρω στο ά' μισό - μέσα του 11^{ου} αι.

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία γύρω στο έτος 1081

Η βυζαντινή κατάρρευση και η τουρκική κυριαρχία στην Ανατολή της

Οι περιοχές της Αντιόχειας, της Μελιτηνής και της Έδεσσας ελέγχονται ακόμη από ημιανεξάρτητους Αρμένιους αυτοκρατορικούς διοικητές, όπως ο Φιλάρετος Βραχάμιος

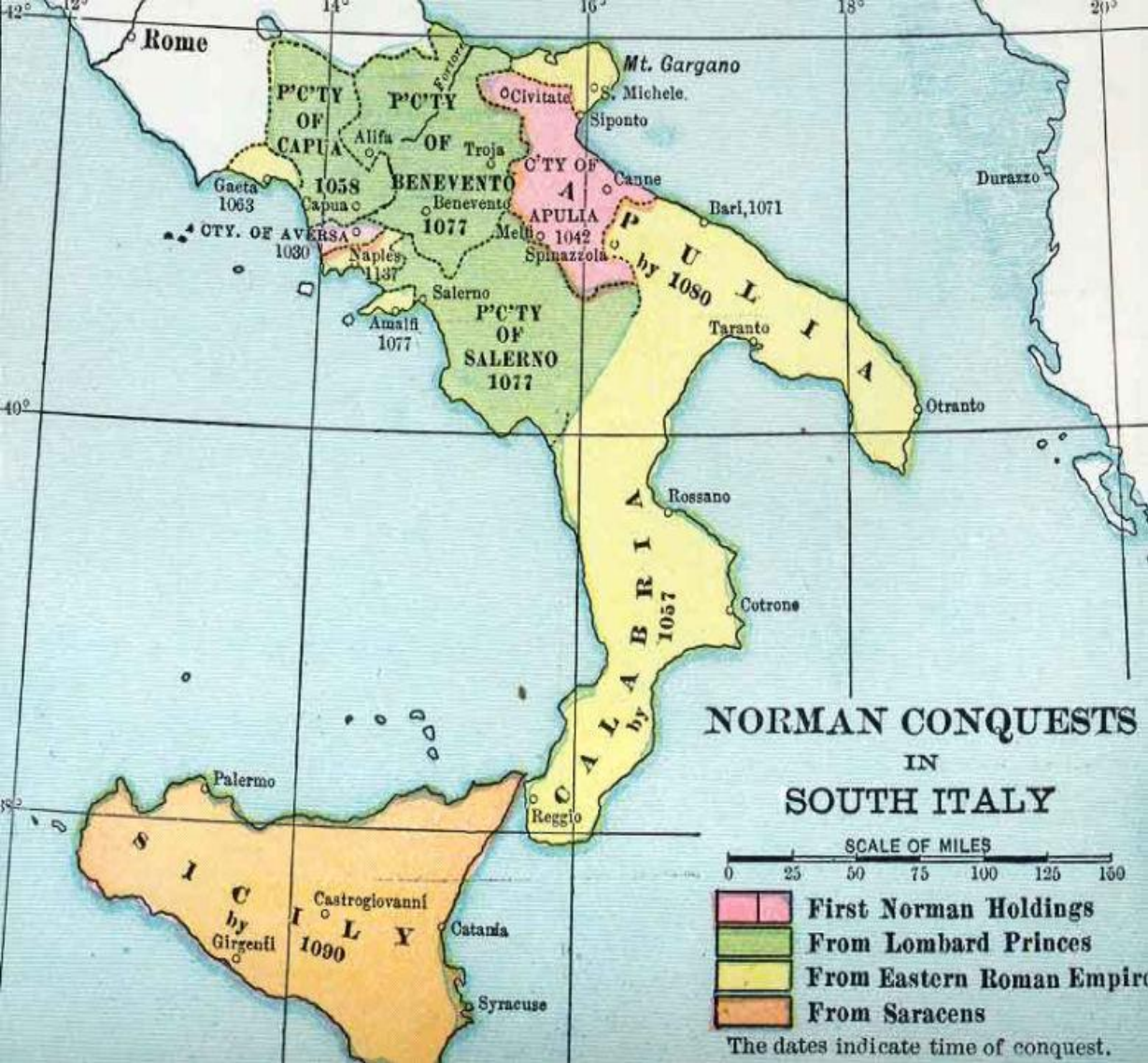
© Odejea

http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Map_Byzantine_Empire_1076-fr.svg

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία γύρω στο έτος 1081

Η σχεδόν πλήρης βυζαντινή κατάρρευση και η τουρκική κυριαρχία στην Ανατολή, η απειλή των Πετσενέγων και των Νορμανδών στη Χερσόνησο του Αίμου

Χάρτης:
E. W. Dow, *Atlas of European History*, New York 1907
 © Henry Holt and Company
<http://www.humanitiesweb.org/spa/gpi/ID/211>

Η σταδιακή απόσπαση της βυζαντινής νότιας Ιταλίας και η κατάληψη της αραβοκρατούμενης Σικελίας

από τους Νορμανδούς του Ροβέρτου Γυισκάρδου (μέσα - β' μισό 11^{ου} αι.)

Η Βυζαντινή αυτοκρατορία και οι γείτονές της γύρω στο 1090

(εικονίζεται και η μετέπειτα βυζαντινή ανάκτηση της δυτικής, βόρειας και νότιας Μ. Ασίας)

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Λεβενιώτης Γεώργιος.
«Βυζαντινή Ιστορία Ι (324-1081). Περίγραμμα κύριων ιστορικών εξελίξεων:
Η Βυζαντινή Αυτοκρατορία από τον 4^ο έως τον 11^ο αι.». Έκδοση: 1.0.
Θεσσαλονίκη 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:
<http://eclass.auth.gr/courses/OCRS403/>.

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά - Μη Εμπορική Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Τέλος ενότητας

Επεξεργασία: Αντωνιάδου Αλεξάνδρα
Θεσσαλονίκη, Απρίλιος 2015

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.00.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

